

RAZGOVORI IN RAZGLEDI

LIST STUDIJSKEGA KROŽKA ZA SLOVENSKO KULTURO - RESEARCH CENTRE
FOR SLOVENIAN CULTURE TORONTO, ONT., 61 MCFARLAND AVE., št. 5. januar 1956

1891 JUBILEJNO 1931 LETO 1956

Ko stojimo na pragu novega leta, moremo z vso gotovostjo trditi, da bo kljub vsej negotovosti, ki jo prinaša, to leto v znamenju jubileja dveh velikih socialnih okrožnic papežev: Leon XIII. je izdal 15. maja 1891 "magno charta" delavcev, Pija XI. pa ob štiridesetletnici temeljne misli "o družbenem redu, njegovi obnovi in izpopolnitvi po odrešilnem načrtu evangelija".

Ti dve papeški okrožnici nista bili edini, ki sta načrtali socialni nauk Cerkve za sodobnost, bili pa sta gotovo najbolj zapaženi med katoličani in drugoverci.

Katoliški tisk in katoliške učne ustanove bodo posvečali celo leto povečano pozornost mislim obeh okrožnic tako v pogledu preučevanja kot širjenja. Tudi Rir bodo posvetili več člankov socialnim okrožnicam Cerkve zlasti v 6. številki, ki bo izšla predvidoma tako, da bo za obletnico že v rokah tudi bolj oddaljenih bralcev. Vključiti pa nameravamo zlasti še eno okrožnico Pija XII., ki se zdi temeljne važnosti za katoliški socialni nauk, okrožnico o Kristusovem mističnem Telesu od 29. junija 1943. O njej je zapisal dr. P.E.O. Drinkwelder, O.S.B.

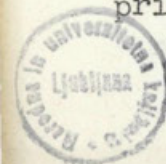
"Okrožnico Mystici Corporis Christi ne smemo vrednotiti kot mnoge druge kot razvijanje enega nauka med mnogimi, ker podaja temelj za popolnoma novo, čeprav dejansko staro gledanje na naše bivanje" (Die Lehre und Wirklichkeit vom Herrenleib im Gottesdienst und Leben des Christen, v Papst Pius XII, Das Lebensgeheimnis der Kirche, Graz 1946, s. 7).

Poleg poznanja socialnega nauka Cerkve pa je za nas bistvene važnosti tudi znanje pozitivnih družboslovnih ved, ki predstavljajo izhodišče, v mnogih primerih pa določa tudi izvedbo praktičnih socialnih programov. To je tudi področje, za katerega pade prvenstvena odgovornost na laike - znanstvenike in javne delavce, pa tudi na vsakogar, čeprav v različni meri, ker nihče ne more živeti izolirano in tako vpliva hote ali ne hote na družbo okoli sebe, katere del je. V primerih volitev v svobodnih državah sodeloča pri izbiri državnega vodstva ter organov raznih družb in organizacij, ki usmerjajo življenje družbe.

Preučevanje socialnih okrožnic papežev nam bo ponovno izbistri lo oči za pravilno ocenjevanje družbenega vprašanja. Kakor je tudi važno in pereče vprašanje kruha, obleke in strehe, tako je to samo delni vidik družbenega vprašanja, ki zadeva bolj površino kot pa globino ter prave vzroke. Bistvo sodobnega družbenega vprašanja zadeva človeka samega, njegovega iztirjenega in izruvanega duha, njegovo kulturo, njegove odnose do Boga, do sebe in do sočloveka. Šele v tem okviru bo mogoče - kolikor je to pač človeško možno - zadovoljivo rešiti tudi vprašanje kruha, obleke in stanovanja (prim.: odstavek Naloga narodnega gospodarstva in Potreba sodobne socialne filozofije v mojem sestavku "Družbeno-gospodarske naloge slovenske države" v Slovenski poti, l. II., št. 2. str. 23/24.)
R. Čuješ

DOLZNOST PRİČEVANJA

Na prvem letošnjem sestanku Newman Cluba v Halifaxu, N.S., je govoril Edmund Morris, radijski komentator in časnikar. Navezal je na Kristusove besede Pavlu ob spreobrnjenju: "Vstani, pojdi v mesto in povedalo se ti bo, kaj ti je treba storiti". "Mesto" pomeni za akademika vseučiliško okolje. Mnogi katoliški izobraženci radi zamolče svoje katolištvo, če ga le morejo, kadar se znajdejo v okolju, v katerem so katoličani v manjšini. Tako ravnanje škoduje Cerkvi in ne vzbuja občudovanja pri drugih.

AD 7408/1967

FILOZOFIJA

Razgovori in
razgledi
št. 5 str. 78

A. Predhodna vprašanja

1. Svetovni nazor, svetozor, pogled na svet - mnogokrat rabljeni izrazi, ki so istovetni s filozofijo, če so znanstveno izdelani, ali pa s predznanstveno filozofijo, če niso.

2. Filozofija je znanost. Pozitivisti ji ta značaj odrekajo. Pojer znanosti (science) neupravičeno zožijo na pozitivne znanosti (prevladuje v anglosaksonskem svetu), ki uporabljajo induktivno metodo. Natančneje preiskovanje pokaže, da je indukciji potrebna za izhodišče dedukcija, obema pa razvidnost.

3. Krščanska filozofija. Če bi bilo človekovo spoznavanje popolno, bi imeli samo eno filozofijo. Zaradi te nepopolnosti in družbene (kulturne) pogojenosti poznamo več filozofskih sistemov, med njimi tudi krščansko filozofijo. Zanj je značilno: Dogme sprejema kot negativne norme, ker med dogmo in razumom ne more biti pravega nasprotja. Oba izhajata od Boga. Krščanstvo navaja filozofe na razmišljanje o posebnih vprašanjih (svobodna volja, nesmrtnost duha, božje bivanje itd.) Čeprav je dovzetna za nova spoznanja, vzdružuje tradicijo velikih filozofov, zlasti Tomaža Akvinskega. Njeni odkloni v smeri duha časa so redno manjši kot v nekrščanski filozofiji.

B. Opredelitev

"Filozofija je torej, če govorimo z Aristotelom, veda o prvih počelih in zadnjih vzrokih, ali če govorimo z modernimi, veda o vsem, tudi o najvišjem, in o vsem z najvišjega vidika, segajoč, če mogoče, do prvega početka, do najglobljega bistva in do najvišjega smotra." (A. Ušeničnik Filozofija, Izbrani spisi VII. str. 11) "Filozofija je znanost, ki si prizadeva razložiti vse bitje iz zadnjih razlogov s pomočjo naravnega razuma" (J. Fischl, Die Formen unseres Denkens, str. 13) "Filozofija ni dejansko nič drugega kot strastna ljubezen, ki priklepa duha na njegov pratemelj" (H. Riehl, Urwissen, str. 18).

Za zapadni kulturni krog je značilno teženje spoznati vse po vzrokih: "Le tedaj pravimo, da kaj vemo, če mislimo, da smo spoznali pravi vzrok" (Aristotel). "Zakaj je mati vseh znanosti" (Schopenhauer). Pri tem ne smemo jemati vzročnosti v duhu empirizma (mehanično vzročnost), ki izključuje celotno področje svobodne volje. Ušeničnik pozna še "vzročnost svobodnega vzroka" (Izbrani spisi VIII, str. 228), Fischl loči poleg vzroka in učinka še temelj in posledico (Grund-Folge). Vzhodni kulturni krog skuša dojeti bistvo stvari bolj intuitivno. Zato pa še nismo upravičeni odreči njih miselnim naporom značaj filozofije (kot J. Fischl v sicer zelo dobri Geschichte der Philosophie v 5. knjigah, kjer začne filozofijo šele z Grki - Bruggerjev Philosophisches Woerterbuch navaja v zgodovinskem pregledu tudi indijsko, kitajsko in japonsko, Dempf v Selbstkritik der Philosophie, v dodatku tudi arabsko, indijsko, budistično, hinduistično in kitajsko filozofijo).

C. Delitev

Spekulativna
o stvareh, ki bivajo neodvisno
od človeka

filozofija narave
kozmozologija
biologija
psihologija
metafizika

ontologija
teodiceja

Filozofije poedinih znanosti (verska, pravna, socialna, gospodarska ...)
Zgodovina filozofije.

C. Nihanje

Razmišljanje o svetu kot od filozofa ločenem predmetu -
razmišljanje o svetu, čigar del se filozof čuti.

Ustvarjalno intuitivni stopnji (pretežno) sledi sistematizacija (Platonu Aristotel, Avguštinu Tomaž) in končno osamosvojitev poedinih spoznanj.

D. Pohujšanje v filozofiji

Kopica sistemov. Mnoge razlike so samo navidezne - logične izpeljave prejšnjih nastavkov, druge zopet njih dialektično nasprotje. O. Spann trdi v Philosophenspiegel, da obstojata dejansko samo dva tabora - empiristični in neempiristični. H. Riehl pravi, da je prava filozofija

"v čna in v svojem bistvu nespremenljiva". Dempfu se odkri Razgovori
jo filozofski sistemi (7 tipov) kot dialektični videz dejan in razgledi
ske celote - delni pogledi, ki so resnični, v kolikor so št.5 str.79
delni, napačni pa, v kolikor hočejo veljati kot celotna fi-
lozofija (monizmi). Sodobnost kaže pozikuse izboljšanja naših spoznavni
sredstev: R. Guardini, Der Gegensatz, Leo Gabriel, logika lika. Če ti po
izkusi uspejo, bo odpravljenega mnogo "pohujšanja", ker nam bo omogočen
dojeti kot celoto to, kar se nam kaže danes še kot nasprotje. S tem se
bo dialektika spremenila v dialog, kar bo zmanjšalo tudi trenja v družbi.

E.N. ovosholastika

Temelj z okrožnico Leona XIII "Aeterni Patris" 1879

Studijska komisije je 1. 1914 odobrila 24 tez kot nauk sholastike

Pij XI. De Seminariis et studiis clericorum 1922

Deus Scientiarum Dominus

Nekaj važnejših zastopnikov: med Slovenci zlasti A. Ušeničnik in p. Šanc D.
Kardinal Mercier, Agostino Gemelli, Martin Grabman, Etienne Gilson (Sred-
njeveški inštitut v Torontu), Jaques Maritain, V. Cathrein D.J., Galus
Mauser (dominikanec-odlično delo o sholastiki Das Wesen des Thomismus)
Joseph Gredt (benediktinec).

F. Slovestvo

France Veber, glej Rir št. 3.

A. Ušeničnik, Filozofija Izbrani spisi VII, VIII, IX.

Zgodovina Johann Fischl, Geschichte der Philosophie, odlično delo zlast
za nestrokovnjake (5 knjig), podaja tudi kritiko filozofov.

Minimalno za izobraženca:

A. Ušeničnik, Knjiga načel (3. deli, zbirka Naša pot).

J. Fischl, Christliche Weltanschauung und die Probleme der Zeit,
Graz 1948, druga izdaja. dreš

Joseph. Dom. M. Mantuani

KRITIČNI POGLEDI NA PRIMITIVIZEM

(Nadaljevanje in konec)

Vzlic temu da se mora filozofska veda vedno znova boriti proti
primitivističnim poskusom poenostavitve v enotirnost monističnega ma-
terializma. Soditi je, da je primitivizem neke vrste izhod vsem tistim, ki
smatrajo filozofijo za nekaj brezplodnega, bodisi da verujejo zavedoma
ali podzavedno v absolutno in brezprizivno kompetenco logičnega zaključ-
ka iz opazovanja fizikalne narave, bodisi da želijo postaviti, zopet za-
vedoma ali podzavedno, svojo etično sodbo na podlago neke simplificirane
morale svojske, samolastne etike, ki naj daje odgovor za svoje odločitve
le sama sebi, in ki naj bi temeljila na presumptivni fiziološki nujnosti.
Primitivistični nazor jim nudi opravičilo za materialistični fatalizem,
in stvarja tako neke vrste svetovnega nazora, ki gre pod imenom praktič-
na filozofija, ali praktična življenska filozofija, ki pa dejansko filo-
zofijo v smislu iskanja poti do resničnosti odklanja. Primerjati bi jo
bilo neke vrste morali brez etike, ali računanju brez matematike, saj ji
manjka ena glavnih karakteristik filozofije in vsake druge resne vede,
namreč upoštevanje vseh, na kakršnen koli način dojemljivih premis in
faktorjev okolja, sredstva in predmeta.

V Nemčiji, Ameriki in Franciji najdemo, osobito izza preteklega
stoletja celo vrsto publikacij, ki jim sicer ne moremo pripisati kakršne
koli izredne filozofske veljave, ki pa so našle širok krog čitateljev,
in v njih proglašeni nauki celo vrsto pripadnikov. Ti pisatelji od Nie-
tzscheja do Santayana so postavili ponovno zid med pasivnim in aktivnim
razumom in v stvari zopet oznanjajo Averoejev nauk o dvojni resničnosti,
le da je ta nauk dandanes primerno okinčan z novejšimi iznajdbami na
polju tehnike, naravoslovja naravoslovno-teoretičnih ved, in navidežno
podprt z nedogledno statistiko. V slovenskem poljudno-znanstvenem slovstvu
predstavlja to smer Vidmar s svojo knjigo "Moj pogled na svet". Na tisoč
intelektualcev je bilo zavedenih po tej literaturi v zmoto primitivizma in
instrumentalnega materializma, in danes dejansko oznanjajo nauk dvojne
resničnosti XII. stoletja, ako trdijo, da na primer "kot fiziki" ne uvi-
devajo možnosti posmrtnega življenja, da pa kot, recimo kristjani veruje-
jo vanj. Takih primerov bi lahko naštel na tisoče, saj jih srečavamo sami
dan na dan. Ti izobraženci so potegnili za seboj milijone polizobražencev,
ki črpajo te vrste filozofijo iz dnevnega časopisja in revij ter brez kri-
like sprejemajo podane jim nazore od svojih učiteljev v šolah, in sploh
vseh, ki jim zaupajo in ki priznavajo njihovo višjo inteligenco, izo-

brozbo ali izkušnjo. Velikanske množice človeštva tonejo tako nehoti in neopazno v primitivizmu, kajti polizobraženec, ki ne najde zadostne opore v lastni sodbi, ker si je ne more tvoriti zaradi pomanjkanja primerne predizobrazbe, ki pa mu je dostopna literatura, najde kaj lahko rešitev svoje dileme v dvojni ničnosti. A dvojna resničnost ima za posledico tudi dvojno vrednotenje dvojno pravico, kar vodi neizogibno v dvojno etiko. Ako bi bila resničar nam hočejo dokazati primitivistični učenjaki, da je človek le visok razvita žival, kakor dokazuje na primer znani ruski biolog Pavlov, tedamora imeti nujno tudi živalsko etiko. Ni manjkalo poskusov to tudi dokazati, in izračunati iz statističnih podatkov dobljenih iz poskusov s podganami, s kakšnim faktorjem je treba pomnožiti intelekt podgane, da najdemo intelekt človeka. Tu v Torontu sem slišal lani predavanje vsučiliškega profesorja, ki je podal svojo teorijo, da se da zaslediti v podganah z različnimi biološkimi eksperimenti prvotne etične nagibe. Tako bi tedaj človeška etika bila le potencirana podganja etika. S tem pa stojimo dejansko na izhodni točki primitivnega mišljenja divjaka, in edina razlika med divjakovo in te vrste znanstvene filozofije je pač v tem, da znanstvenik morda še trdi, da priznava še kako drugo resničnost, ki si pa ne more razložiti, in zato "kot znanstvenik" o njej ne sodi. Na ta način živi z ene strani na miselnem nivoju našega časa, na drugi strani pa na prazgodovinski stopnji umskega razvoja svojih neandertalskih predhodnikov. Pri tem pa se dosledno poslužuje dognanj moderne naravoslovne znanosti in pripomočkov današnje civilizacije. Ti pripomočki so postali pa sčasoma tako diferencirani in komplicirani, da niso več razumljivi vsakomur, tako da ima laik čestokrat vtis, da je enostavna interpretacij rezultatov in meritev, matematični postopek pretvorbe teh rezultatov v diagrame in statistična uporaba meritev že samo po sebi znanost. Dejansko je res, da je treba trdega dela in študija, da se človek domore te tehnične rutine, kar pa se nikakor ne pravi, da je ta rutina kaj drugega nego zgolj tehnična aplikacija bolj ali manj kompliciranih metod, ki nam daje končno v najboljšem primeru temeljne vrednote, ki moremo iz njih na bolj ali manj kompliciran način izračunati bolj ali manj uporabne prečne konstante za nadaljnje delo. Filozofija človeka, ki beleži odmik Geigerjevega števca, ne mora biti nujno, bistveno in temeljno različna od filozofije neandertalca, ki je štel na prste kože ubitih jamskih medvedov; okolje, ki živi v njem današnji človek pa se je popolnoma izpremenilo, in prav duhovne vrednote, ki so ga izpremenile, zahtevajo tudi spremenjeno gledanje, tako namreč, ki te vrednote upošteva.

Današnji človek le premnogokrat skuša razložiti pojave okoli sebe in v sebi dokončno le iz tistih drobcev znanja, ki si jih je priboril v tisočletjih razvoja civilizacije, a pozablja, da bi moral prav tako kritično upoštevati tudi instrument svojega spoznavanja, to je svoj razum, in da bi bilo zato potrebno, da upošteva vsaj v enaki meri tudi tiste reakcije tega instrumenta, ki izhajajo iz dogajanja v tisti sferi, kjer njegove fizične merske metode odpovedo. Sklepati na enem področju s primitivno miselnostjo ter zavračati eksistenco duhovne sile, obenem pa priznavati to isto duhovno silo kot neoporečno orodje na drugem področju je nesmisel. In vendar imamo dan na dan opravka z ljudmi, ki si domišljujejo ne malo na to, da slečejo svoje duhovno prepričanje kakor nepotrebno oblačilo, kadar stopijo v svoj laboratorij ali sedejo za svojo pisalno mizo. Velikanski razmak med stališčem divjaka in civiliziranega človeka ter notranji razkol povzročajo v veliki meri neuravnovešenost sodobnega intelektualca. Zlo pa je v tem večje, v kolikor je današnji inteligent prisiljen, neglede na svojo usmeritev, biti član družbe; kar se pa osobito tam, kjer je bil ta etično primitivni divjak šolan, in je postal na nekem polju specialist in izvedenec. Današnja človeška družba ne more več izhajati brez visoko specializiranih delavcev. Ako pa imajo ti visoko specializirani delavci primitivne nazore na drugih poljih, ki so v današnji strukturi družbe prav tako vitalna, je v posledici nemogoče zadržati širjenje primitivizma. Družba je prisiljena upoštevati rezultate dognanj teh specialistov, rezultati teh dognanj pa, akoravno včasih fascinirajo tehnično, nosijo le prepogostoma pečat primitivne, to je divjaške in nesocialne ustavitve iznajditelja, saj je vsa prvotna usmeritev njegovega dela brezetična, oziroma temelji na divjaški, egoistično-utilistični etiki. Posledice take vstavitve primitivističnih znanstvenikov ne občutimo toliko v njihovih iznajdbah samih, kakor pa v katastrofalni uporabi teh iznajdb; njim se im svet zahvaliti za take pridobitve moderne civilizacije kakor so atomska bomba, ustvarjanje masne psihoze, suženjski delavski tabori in slično. Problematika primitivizma nam je tedaj mnogo bližja nego mislijo tisti, ki smatrajo filozofsko razmotrivanje le za izgubo časa in za prazno besedičenje.

Navedene porazne posledice so dokaz, da skuša človeštvo obiti etiko harmonične uravnovešenosti, in skuša rešiti problem sožitja na podlagi etike materialističnega značaja, čije ultima ratio so nasilje

in fizična nadoblast. Tega dejstva ne more odpraviti noben, Razgovori
v še tako lepe besede oblečen primitivistično usmerjen fi- in razgla
lozofski sistem, naj že izhaja izpod peresa Windelbrandto- št. 5 str.
vega, pod naslovom teorije vrednot, ali pa so mu očetje
Williams, James ali E. Schiller, ki je krstil svoj instrumentalno-mate-
rialistični pragmatizem za humanizem, in je došel do sklepa, da je po-
samezni človek edini kompetentni sodnik vsega, kar ima z njim opravka,
in da je vsled tega aktivnost posameznika ultima ratio. To stališče je
pravo stališče divjaka, ki sodi o vsem egoistično; kar mu neposredno
prija, je dobro, kar mu je neposredno neprijetno, slabo, ne da bi upo-
števal pri tem posledice zanj samega, še manj pa za svoje okolje. Nič
se zato ne smemo čuditi, ako sledi takemu pojmovanju prerod Hegelove
filozofije, ki končava v spiritualnem pluralizmu, kjer ocenjuje vsak
posameznik zavedno in brezprizivno svoja dejanja tudi z etičnega vidi-
ka. Ta sistem naj bi vodil do avtomatičnega uravnovešenja sožitja, in
to sožitje bi naj nastalo po tej poti iz nemotenega naravnega razvoja;
teorija, ki jo izpoveduje tudi dialektični materializem. Rezultat, ki
ga lahko opazujemo, je žal ves drugačen. S tem, da teorija ni upošte-
vala bistvenega dela človeške narave, to je intuitivnega faktorja, je
bilo prepuščeno vsakemu posamezniku, da presodi slabo in dobro z last-
nega vidika in brez inhibicij. Intuitivno-moralne inhibicije postanejo
v psihologiji primitivistov najprvo iz nepotrebnega regulativnega izgovor
potem opravičilo, in slednjič zlo, ki ga je treba zatreti; v posledici
skuša današnja psihoanalitična praksa odpraviti vse inhibitivne kom-
plekse kot škodljive, jih označuje za protinaravne in razglasa tako v
bolj ali manj neposredni obliki nagonski hedonizem kot etični regulativ
A sodbe, ki niso zgrajene na dejanskih, marveč le na dozdevnih in časov-
ozko omejenih vrednotah, čijih standard je bil postavljen od istega
človeka, ki po njem sodi, povzročajo nujno stalna nasprotstva med po-
sameznimi individualnimi etikami instrumentalno-materialističnega zna-
čaja. Ker te etike same iz sebe ne morejo priznati nobenega višjega regula-
tivnega principa, je sožitje le mogoče v okvirju moralnega sistema, ki
ga vsili nadoblast močnejšega, kakor moremo to opaziti konsekvantno tam
kjer prevladuje princip primitivnega pojmovanja. Ta sistem je mogoče
vzdržati le z ustahovanjem, in s tem prispemo na prvotno izhodno točko,
na Chidejev primitivni strah, ki karakterizira primitivnega človeka-
divjaka.

Ta prisilna morala izhaja lahko iz socialnih sistemov različne
oblike, vsekakor iz totalitarnih, kjer se niti ne skriva, marveč naj-
de izraza v knjigah, kakor Rosebergovem "Mitu dvajsetega stoletja"
in v Leninovem "Socializmu"; lahko pa se javlja tudi v določenih obli-
kah kapitalizma, v tako zvanih plutokracijah, ter nastopa prav tako v
vseh mogočih pojavih proletarskega in filistersko-meščanskega farizej-
stva in verske nesigurnosti ter religioznega licemerstva, sploh pa v
vseh takih socialnih skupinah ali kolektivih, ki jih veže le zunanja
vez, in ki odkrito ali prikrito zanikajo v praksi najvišje dostojanstvo
človeka, to je njegovo svobodno voljo ter njegovo najbolj prvotno pra-
vico, to je enakost vseh posameznikov do nadnarave.

Iz tega zopet izhaja, da ta razmotrivanja niso nikakor le teor-
tičnega značaja, osobito, ako si predočujemo, kako globoko je posegel
primitivizem v vsakdanje življenje, v vzgojo, v moralne nazore in v
sožitje človeštva. Rezultat je človek, ki mu je bilo dopovedano, da se
mora predati svojim nagonom, ako hoče ostati duševno zdrav, obenem pa,
da tega ne sme storiti, ker kolidira tako izživljanje z zakonom. Mi-
mo tega, da žene tak dvojni recept ljudi direktno v shizofrenijo, od-
pravlja primitivizem s tem odgovornost in samodisciplino, ki sta glav-
ni opori duševnega ravnovesja, ker odpravlja regulativni del intuitiv-
nega razuma, torej vest in transcendentni imperativ. Dosledno izpreme-
ni iz istih vzrokov vzgojo v dresuro, in nadomešča znanost z akumulaci-
jo znanja, delo ponižuje v službo in slednjič postavlja vrednost stro-
ja nad vrednost človeka, ker sodi človeka le po njegovi učinkovitosti,
ne pa po njegovih zmožnostih, kaj še po njegovih duhovnih vrednotah,
usmerjenih v transcendentalne ideale. In ker ne upošteva potencialov,
tudi človekove sreče ne vidi v ravnovesju, marveč v ekstremu, ne v izo-
načenju, marveč v diferenciaciji, pri čemer je razmeroma nevažno, ali
naziva cilj efekt ali produkcijo, ali pragmatično kvoto, ali invertni
kvocient dela.

V toliko filozofska plat tega vprašanja; dovolite pa, da se do-
taknem z nekaj besedami tudi versko-moralnega vidika primitivizma, ki
najde svoje žrtve žal v veliki meri tudi v vrstah katoličanov.

Dan za dnevom lahko čujemo izjave, kakor: "kot znanstvenik ne
smem upoštevati duše", "kot fizik Božje previdnosti v posebnih pri-
merih ne morem pripoznavati", "kot matematik ne uvidevam, da bi Božja

vsemogočnost mogla ovreči moje zaključke", in slično. To lahko slišimo iz ust ljudi, ki bi bili na drugi strani globoko užaljeni, ako bi jim kdo rekel, da niso katoličani. Zmota teh nazorov je tipično primitivistične narave; po Childejevi teoriji sodi v področje divjaške kulture. Znanstveniki daje tako izjavo, postavlja del svojega jaza izven družbe ljudi, ki doživlja ne le fiziološko-receptivno in logično, marveč tudi aperceptiv-duhovno, to je intuitivno in mistično. Svoj "znanstveni jaz" zavleče v neke vrste moderen divjaški brlog, ki je morda opremljen z najmodernejšimi in tehnično dovršenimi aparaturami in napolnjen z najnovejšo literaturo njegove stroke, a vsi ti pripomočki služijo zopet le spoznavanju in meritvi vrednot na materialni ravni. Nikakor pa s svojo izjavo ni odpravil dejstva, da sam ne more eksistirati v nobenem primeru le izključno kot znanstvenik, marveč da je in ostane vedno nujno celotno človeško bitje. Ni odpravil tudi dejstva, da je reagiral s svojo izjavo le v eni svoji kakovosti, in da je s tem zanemaril svojo dolžnost, biti v vsem in v vseh svojih dejanjih osebnost in član skupnosti Cerkve, ali kakor se izraža sv. Pavel, biti ud mističnega telesa Kristusovega (I, Kor. 12, 27). Zavestna mistika tega pojmovanja je bistvena koncepcija človeka-katoličana, in ako ga negira kot tak ali tak, negira implicite tudi delovanje milosti Svetega Duha, ki mu daje enotnost razuma in zmožnost spoznavanja bistva stvari in re, post rem in ante rem. Obenem seveda negira tudi absolutno istinitost svoje izjave, kajti nobena naša sodba se ne more tvoriti izključno drugotno, ali izraženo z besedami Kantove idealistične terminologije: izključno aposteriornost, to je brez implikacije naše bistvosti ante rem. Tega odnosa pa ni odkril šele Kant: že sv. Pavel nam jasno pove: Non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est, to se pravi, da nismo zmožni, da bi sodili po svoje iz lastne sile, kajti naše tozadevne zmožnosti izhajajo od Boga. (II, Kor. 3). Zanemarjanje dosledno rabe naše celotne razumske kapacitete pa je tudi direktno v nasprotju s Kristusovim naukovanjem, ko je rekel: Vi ste sol zemlje (Mat. 5.13) in z dolžnostjo krščanskega apostolata.

Vzor sv. Pavla v prvih letih krščanstva nam kaže, da je Cerkev od nekdaj odklanjala primitivizem v vseh njegovih pojavih; kadar koli se je pa vkradel, je vodil preko svojih zmot do odtujitve, v novejšem času je bil naravnost karakterističen za takozvano posthumanistične zmote, ki se odražajo v različnih oblikah tako zvanih protestantizmov, to je tistih zmot, ki pojmujejo Boga kot samolastno predstavo posameznika, in podreja tako Božjo naravo človeški sodbi.

Posebno nevaren je primitivizem katoliškemu intelektualcu, ki je pogostoma primoran črpati svoje informacije iz literature, ki ima instrumentalno-materialistično osnovo in se vsled tega naklanja k primitivizmu. Zavedati se je treba radi tega, da primitivizem, tudi delno apliciran, ne predstavlja le filozofske zmote, marveč etično nevarnost in versko zmoto. Katoličan-intelektualec se ne more zadovoljiti s tem, da mehanično zmoli "Pridi k nam Tvoje kraljestvo", nato pa misli in sklepa, kakor da bi tega kraljestva božjega ne bilo. Vsak intelektualec se mora boriti z duhovnimi težkočami in dvomi; ena največjih težkoč je sorejevanje njegovih svetskih dolžnosti z duhovnimi; v tem boju mora ohraniti svoje zaupanje v milost Svetega Duha, zaupanje v svoje poslanstvo kot ud Cerkve, ud mističnega telesa Zveličarjevega, in v svoje poslanstvo kot orodje v božjih rokah in orodje božje Previdnosti, to zaupanje mu mora biti vodilo v vsem, kar mu je dano delati in stvarjati, in ta nedeljivost v vsem, kar je duhovnega, je zapopadana že v samem pojmu katoličanstva. Zaradi tega pa ni mogoče izključiti nobenega dela našega jaza iz sfere, ki v njej priznavamo božjo eksistenco, stvarstvo, odrešenje in posvečenje, ne da bi to priznavanje trpelo bistvene škode. Vsak tak poskus vodi nujno do farizejske dvoličnosti, do moralnega dualizma, ki je v nasprotju s vsako pošteno in resno koncepcijo etike. To je jasno izraženo v Zveličarjevih besedah samih, da nikdo ne more služiti dvema gospodarjema (Mat. 6, 24).

S tem pa naj ne bo rečeno, da je upravičen drug ekstrem, to je izločitev razumskega dela naše pameti, kar se zgodi seveda, ako se postavlja recimo znanstvenik na stališče, da veruje vzlic svojemu primitivističnemu prepričanju. S tem preoblikuje vero in zaupanje v božjo Previdnost v praznoverje, ki skuša meriti božja dejanja s posvetno mero, in to pride do spoznanja, da to ne gre, ohrani le zunanji videz vere, ki je le premnogokrat primitivno utilističnega, hedonističnega, ali v najboljšem slučaju evdajmonističnega značaja. To sicer po Childejevem pojmovanju ni več divjaško, marveč že barbarsko, vseeno pa zmota. A tudi napram tej zmoti ima katoliški intelektualec odgovornost tako do sebe, kakor do človeka in do celotnega človeštva. Vera v Vsemogočnega, v neminljivo ljubezen, vera v transcendentne vrednote ne sme in ne sme preprečiti iskanja resnic fizikalnega, fiziološkega, biološkega, filozofsko-induktivnega in filozofsko distinktivnega značaja. Nasprotno: naloga vernega in

telektualca je dati izraza in razložiti skladnost nara. Razgovori in
voslovno in dušeslovno dogn. nih resnic z večno Resnico. razgledi
Zavedati se moramo, da se borimo v tem pogledu za naj- št. 5 str.83
višji ideal, ki si ga je kdaj stavilo človeštvo, za naj-
vzvišenejšega, ki se ga je kdaj mogla dotakniti človeška misel; da pa
nosimo s tem tudi najvišjo mero odgovornosti, da se temu idealu ne iz-
neverimo in da ga dosledno priznavamo, kajti Stvarniku ni mogoče odre-
ši slednje oblasti nad stvarjo. Človek, ki se smatra le za stvar, bo mo-
ral živeti v odnosu do narave, ki ga obdaja vedno le kot stvar v raz-
merju do stvari le, ako ga ožarja luč milosti kot otroka božjega, ako
postane sam žarek božje Previdnosti, ki vlada vsem stvarjem. V luči te
milosti in večne ljubezni pa imamo zato tudi pravico in dolžnost, da od-
krivamo zakone narave in jih uporabljamo v večjo slavo božjo.

Dolžnost je po Marku Avreliju pravica svobodnega človeka. No-
bena svetna usta nova ne daje na polju znanstvenega raziskovanja svojim
članom enake svobode kot katoliška Cerkev. Ne le, da nas ne zadržuj^o,
celo vzpodbuja nas k temu delu in nas opozarja, naj ne zakopljemo svo-
jih talentov. Cerkev zahteva od katoliškega znanstvenika le, da se po-
služuje znanosti kakor vsega, kar mu je dano ostverjati, v duhu krščan-
ske ljubezni, kajti scientia inflat, caritas vero aedificat (1 Kor.8,2)
in v zavesti odgovornosti za rabo talentov (Mat 15,14-46). Ako nam daje
milost zmožnosti, jih je treba tudi porabljati, ker je odklanjanje mi-
losti greh proti sv. Duhu. Na drugi pa je vsak korak v spoznavanju na-
rave in njenega delovanja korak do globljega spoznavanja božje Previdno-
sti in veličine. V tem smislu je študij narave molitev, ki nas veže z
njenim Stvarnikom. Na nas samih je teda, ali hočemo napraviti iz tega,
kar nam razkriva narava, orodje nečimrne zmote v svojo lastno imenitnost
zaverovanega divjaka ali barbara, ali pa hočemo zgraditi iz svojih spoz-
nanj temelj, ki se bo na njem dvigal oltar Najvišjega.

Tudi s tega vidiki ni problem primitivizma le izgovor za done-
če fraze ali prazna igra z bolj ali manj učenimi besedami, marveč gro-
zeča nevarnost, ki je zajela ves Vzhod v obliki tako imenovane marksis-
tične znanosti in ki spodkopava Zahod s pomočjo nebrzdane egoizma in
lahkovernosti v lastno samohvalo. Zapadni človek občuduje in obožuje
svoje lastne tehnične pridobitve in si jih nekritično lasti kot svoje
stvarjenje brez božje pomoči v svojem brezupnem lovu za srečo, ki naj
bi se rodila iz strojnih elementov in novih virov energije.

Iz obojih, iz surovih sil Vzhoda in iz farizejskega licemer-
stva Zahoda pa pronica strup primitivizma, nesocialnega, materialistič-
nega pojmovanja v vrste katoličanov. Zastruplja jih s svojim utilizmom
pod pretvezo svobode, dejansko pa jih veže v verige ozkega fizikalnega
sveta in jim odreka svobodo neskončnosti. Dejstvo je, da najde svoje
žrtve v vrstah prav tistih, katerih verskih nauk vzpodbuja kakor nikogar
drugega, da se posvetijo spoznavanju v s e jih božje narave in nad-
narave. To moderno divjaštvo srečujemo v solah, v čtivu, v filmu, radi-
ju in televiziji. Vedno bolj razdvaja srce in razum, duha in snov, ob-
čutenje in spoznavanje in skuša izriniti misel na Boga na račun malen-
kostnega delca njegovega stvarstva, ki mu je izmislila človekova pamet
merila. Mi pa ne smemo pozabiti, da ni resnica le to, kar moremo otipa-
ti, videti ali sicer zaznati s svojimi čutili, marveč tudi neskončno
prostranejši svet duha. Ne smemo pozabiti, da imamo pravico kot božji
otroci do tega neskončnega sveta, da smemo in moramo porabiti vse sile,
da si to pravico pridobimo, kajti blaženi so, ki so žejni pravice (Mat 5,6)

Slednjič se moramo zavedati, da moremo vršiti dokončno raz-
iskovanje celotnega stvarstva le v okvirju miselnosti, ki jamči za živo
etično podlago v enotnosti resničnosti, tedaj v enotnosti principa in
principialibus unitas - v okvirju miselnosti, ki jamči svobodo v dvomih
in dubiis libertas - in ki objema vse spoznanje s spoznavalcem vred v
neskončni božji ljubezni - in omnibus caritas.

K R I Z A V E R E V N A P R E D E K

(iz: Alois Dempf, Die Krisis des Fortschrittsglaubens, Wien 1947)

Toda napredek fizike jedra (Kernphysik) pomeni na duhovnem
področju še vse večjo revolucijo! (kot atomska bomba, op. w.) Teoretično
fiziko silijo njeni novi izsledki, da prehaja v filozofijo, toda ne v
novi "fizikalizem", ne v ponovno zapadanje monizmu, marveč v kritični
realizem bodisi po Kantovi metodi kot pri Weizsaeckerju bodisi po novi
ontologiji plasti (Schichtenontologie) kot pri Schroedingerju. Razbrati
moremo starost in velikost Zemlje, Sonca in svetovja. Zato pa smo pri-
siljeni vprašati tudi po njih začetku. Kozmogonija postane nujno zopet
(Konec na strani 87 spodaj)

BOG ČLOVEK - STVARSTVO

Razgovori in
razgledi
št. 5 str. 84.

(Nadaljevanje apologetičnih razprav)

Že v začetku razpravljanja bi bilo treba omeniti, da so filozofski pojmi o Bogu analogni. Kdor bi zanikal analogijo naših pojmov o Bogu, bi nujno zašel v agnosticizem. Ker je Bog vzrok stvari, je med Njim in stvarmi neka sličnost, kakršna je med vzrokom in učnikom. Kdor bi trdil, da so naši pojmi o Bogu istolični, bi zašel v antropomorfizem in bi potegnil Boga v sfero končnih bitij. Obe napaki se v filozofiji večkrat pojavita.

Bojno polje med filozofijo materializma in našim nazorom je filozofsko področje. Materializem je filozofski sestav, ki hoče razložiti vse pojave življenja, tudi zavest in mišljenje, s snovjo. O sebi trdi, da je naravni podaljšek izkustvenih znanosti. Te znanosti so izrinile Boga iz raznih področij. Ruski mužik je še poljubljjal zemljo, nosil ikono v procesijah za dež, danes pa namakajo isto zemljo prekopi in stroji. To je važno ateistično doživetje. Tehnika, ki sloni na fiziki, je pomagala izriniti vero. V bodoče bo znanost nadomestila celotno podmeno krščanskega svetovnega nazora, če uporabljamo frazeologijo ateističnega fizika.

Sodobni filozofski materializem je znanstven sestav, ker se te sno naslanja na pozitivne znanosti. Vzor izkustvene znanosti je fizika in njene razlage, ki se opirajo na matematiko, zadovolje še tako nadarjen in po jasnosti stremeč razum. Če bi mogel materializem dokazati, da je edina človeku dosegljiva oblika izvestnosti ona, ki jo imata fizika in matematika, bi užival njegov nazor prednost pred teističnim svetovnim nazorom. Sodobni filozofski materializem pa se neupravičeno sklicuje na pozitivne znanosti. Pravda med njim in nami ni na področju vsakdanjega izkustva, ampak na filozofskem polju. Če ni mogoče videti Boga na področju vsakdanjega izkustva oz. na področju pozitivnih znanosti in matematičnih formul brez filozofskega razmišljanja, govori to v prid božje transcendence. Iskati Boga v horizontalnem prerezu je prazno delo, ker presega Bog naš izkustveni svet.

Filozofski materializem ne ve, kaj je snov

Pojem snovi se je v zgodovini spreminjal. Ko je Marks krojil svojo filozofijo, je bil v modi grobi materializem. Učili so celo, da ni misli brez fosforja. Hrana se spreminja v kri. Kri gre v srce in možgane, v čustva in misli. Človek je to, kar je. Kirurg je v tej dobi trdil, da ne prizna ničesar, česar ne doseže z nožem. Filozofski materialisti so bili odvisni od tedanjega stanja fizike. Fiziki so učili, da so atomi najmanjši deli snovi in da so nedeljivi. Snov je bila torej zanje otipljiva stvarnost. Toda filozofski materializem je postal nevzdržen, ko se je srečal z rezultati jedrne fizike. Pojem snovi se je v fiziki spremenil. Že Lenin je moral popravljati Marksa in Engelsa. Začel je razlikovati med filozofskim in fizikalnim pojmom snovi. Po njeovi definiciji je edina lastnost snovi ta, da je objektivna realnost, ki biva neodvisna od naše realnosti (O tem je pisal že R. Čučoš v Času 1. 1940 v članku "Ali je ... Učeničnik potvrdil dialektični materializem?" kot odgovor Kardeljevi kritiki dr. Učeničnikove knjižice "Dialektični materializem" v Sodobnosti in opozoril, da je Lenin samovoljno spremenil spoznavnoteoretično vprašanje v ontološko, op. ur.) Njegovi privrženci so ji pozneje pripisovali božanske pridevke, ki so pa precej drugačni kot je naše in dosedanje pojmovanje snovi. Tudi vernik lahko reče o Bogu, da je njegova lastnost objektivna realnost, ki biva izven naše zavesti, a bi o Njem le malo povedal.

Izhodišče materialističnega svetovnega nazora je snov. Snov pa ni nesporno dejstvo. Dvournno je, kaj imenuje on snov.

Sodobna fizika je porušila prepričanje, da je svet sam na sebi takšen, kakor nam ga prikazuje vsakdanje izkustvo. Beseda "svet" označuje 1) čutni svet preprostega človeka, 2) svet sam na sebi in 3) svet fizikalne znanosti (Max Planck). Kakšen je svet sam na sebi, ne vemo. Spoznavamo ga s svojimi čutili in potem sklepamo. Max Planck, ki je vse življenje raziskoval stvarni svet, izrecno izjavlja, da trditev, da biva izven nas stvarna stvarnost, ni znanstveno dejstvo, ampak vera. Filozofski materialist mora biti torej kaj skromen. Skočiti mora v metafiziko, se oprijeti podmene, da naši doživljaji sami ne tvorijo fizi-

dalje na strani 87

REALIZEM V REPRODUKCIJI GLASBE

Razgovori in
razgledi
št. 5

Cilj: Doseči enak občutek pri reprodukciji kot pri dejanskem poslušanju dobro izvajanega glasbenega dela v dobro akustični dvorani.
Obseg glasbe: Od 16 do 16.000 tresljajev na sekundo. 16 črtiljev dolga cev orgel proizvaja glas z 32 tresljaji na sekundo. Pri glasbilih niso važni samo proizvajani primarni tresljaji, marveč tudi njih harmonike (črtice v ponazoritvi).

Občutljivost ušesa (mnogo manjša kot očesa):
Za jakost logaritmična - če je glas 4,8,16krat močnejši, ga zaznamo samo 2,3,4krat močnejše. Motnje zaznamo, če dosega 3%, jih še pronesemo do 5%, postanejo mučne pri 10%. Pri pomanjkanju nizkih glasov si človek do neke mere lahko domišlja, da jih sliši, čeprav jih dejansko ni.

Snemanje

Zračne valove spremeni v električne tresljaje mikrofona. Navadni (ceneni, dobri za govor) prenašajo glasove od 100 do 5000 t/s, boljši od 50 do 10.000, najboljši od 30 do 15.000 t/s. Mikrofon lahko oddaja glas v priprave, ki ga oddajajo neposredno zopet v zrak (preko zvočnega sistema ali preko radijskega oddajnika) ali pa v naprave, ki ga ohranjajo in ga je mogoče pozneje ponoviti:

plošče (78, 33 1/3 in 16 obratov na minuto, zadnja za govor)
magnetna žica, ki jo je pa že spodrinil magnetni trak.

Reprodukcija

Kvaliteta reprodukcije zavisi od kvalitete vsakega dela zvočnega sestava (seveda tudi od kvalitete vira): gramofona ali magnetnega snemalca oz. radija (AM, FM), ojačevalca in zvočnika.

Radio: zvočna modulacija (AM) je omejena na 5000 tresljajev (postaja se oddaljene druga od druge samo 10.000 tresljajev, od tega je uporabna samo polovica) - zato navadni radijski aparati nimajo kvalitetnih delov. Frekvenčna modulacija (FM, posebne FM postaje in glas v televizijskih aparatih) lahko oddaja celotni obseg glasbe in je neobčutljiva za mnoge motnje (bliskanje in pđb., glej ponazoritev), toda sprejem je omejen na približno 100 milj od oddajnika (pri AM zavisi od moči oddajnika).

Obseg glasbe oktave

nekatera glasbila obseg plošč oznaka

16.000 in njih obseg

10.

8192

8192

9.

4096

4096

8.

2048

2048

7.

1024

1024

6.

512

512

5.

256

256

4.

128

128

3.

64

64

2.

32

32

1.

16

zvenk

vtis realizma
harmonike

govor
(telefon)

temeljni glasovi
govora in petja
(prvi bas)

nizki basi, orgle

grom, veter, bobnenje
prostora

navadni AM radio
FM RADIO

Plošče

Kvaliteta plošč se je tako izboljšala (glej razgovori in ponazoritev), da nudi celoten obseg glasbe. Potreben št. 5 str. 36 pa je tudi dober gramofon. Najboljši so z magnetno glavo, sledi keramični in kristalna (spreminja mehanske tresljaje v električne). Igle: safir in diamant, tudi nylon.

Predhodni ojačevalec

FM sprejem

izločeni del signala
rabljeni del signala
izločeni del signala

AM sprejem

signal predstavlja
sinusova krivulja,
motnje odsekane črte
rabljeni del signala

Magnetna glava daje zelo slab

električne signale, ki jih je treba predhodno okrepiti. Ta ima po navadi vrsto kontrol, ki so potrebne za popravilo različnih značilnosti, ki so v zvezi s snemanjem plošč (da zaradi ne prehajajo druga v drugo) druge pa prilagodijo glasbo prostoru in okusu poslušalca (za nizke in visoke glasove).

Važno: Kontrole ničesar ne do-

dajo, marveč samo spremene medsebojni odnos med poslovinimi glasovi (ne-zaželene pošljejo v zemljo, druge okrepe).

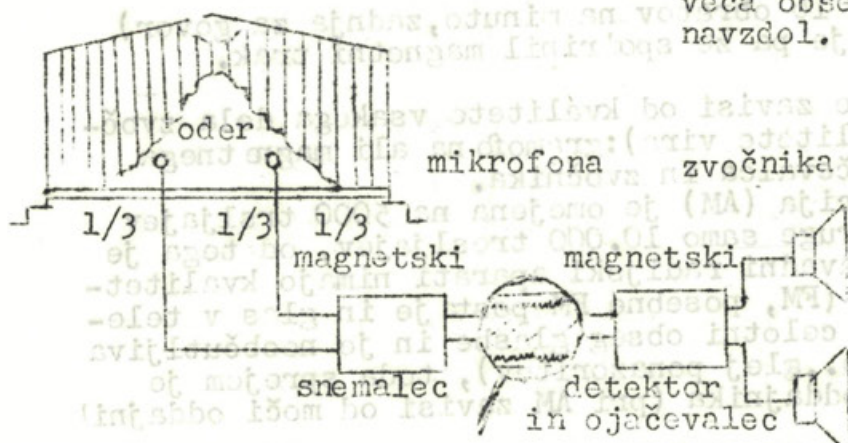
Ojačevalec

Poveča električno moč tresljajev, da lahko spravijo v gibanje zvočnik oz. sestav zvočnikov.

Zvočnik

Za dobro reprodukcijo sta potrebna vsaj dva: eden za visoke, drugi za nizke glasove. Važen je tudi zaboj, ki pomaga prenesti valovanje zraka iz zvočnika v prostor. Dober zaboj (najboljši je lesen) poveča obseg zvočnika za več oktav navzdol.

Stereoskopski glas

Ko poslušamo koncert v koncertni dvorani, slišimo z vsakim ušesom nekoliko drugačen glas, ki se zlije v možganih v enoten občutek. Pri poslušanju glasbe preko navadnega zvočnega sestava slišimo z obema ušesoma isti glas, kar povzroča občutek ploskosti. V zadnjem času so začeli smetati glas z dve-

ma mikrofonom, ki stojita na različnih prostorih na odru (glej ponazoritev) ter vodijo oba signala ločeno vse do ločenih zvočnikov, ki jih namestijo vsakega na odgovarjajoči strani sobe ali dvorane (že v rabi v boljših kino dvoranih; na razpolago so pa že tudi posebne gramofonske plošče -binaural- kot tudi magnetni trakovi, ki imajo po dva vzporedna signala; več postaj v ZDA, ki imajo AM in FM oddajnik, oddaja en signal preko AM, drugega preko FM, seveda samo pri oddajah, ki izvirajo iz domačega studija; poslušalci morajo imeti navadni in FM radio in oba uglašiti na isto postajo; kljub omejitvam AM radijske oddaje -ta signal zaostaja po kvaliteti za drugim, ki prihaja po FM- je m. preden zelo zaznaten). Te naprave so še precej drage, ker je treba imeti skoraj vse dvojno, toda užitek je toliko večji, da imajo že dokajšen trg. Povečana proizvodnja bo naprave še pocenila, tako da bodo dosegljive tudi manj premožnim. Mnogo obeta zlasti dovoljenje ameriške FCC, da smejo FM oddajne postaje oddajati na svoji valovni dolžini hkratu po več oddaj. Eden glavnih očetov sodobnega radija in televizije major Edwin H. Armstrong je že pred leti izkustveno ugotovil, da je možno oddajati v okviru prostora, ki je določen eni FM postaji, tudi po tri glasbene programe istočasno, ne da bi se medseboj motili. To daje možnosti v večjezičnih deželah (Svica, Kanada), da oddaje televizijska postaja eno sliko z dvojnimi ali celo trojnimi besedilom, ki ga poslušalec izbere po mili volji, enako pa tudi, da oddajajo FM postaje stereofonsko glasbo, kakor jo nekateri imenujejo. Obstojajo že priprave za oddajanje in sprejemanje stereofonske glasbe preko FM aparatov. Naraščanje zanimanja za dobro glasbo zlasti v ZDA je porok, da se bo ta način oddajanja in sprejemanja -oba signala oddajata celotni obseg glasbe- tudi razširil in v precejšnji meri spodrinil sedanje AM radijske aparate.

R. Cuješ

kalnega sveta, temveč da nam dajejo poročila o drugem svetu, ki je neodvisen od našega zaznavanja, ali preprosto povedano, da nam poročajo, da stvarni svet res biva.

Razgovori in
razgledi
št. 5 str. 37

Spiritualist vzame za izhodišče dvoje: 1) da duša biva in 2) da duša ne promine. Da duša biva, je razvidno. Duša, samozavest, zavest, mislim, pomeni isto. Zavest je prvo nesporno dejstvo, a ne stvar. (J. Janžekovič, Izhodišče za osnovno vprašanje).

Avtonomna področja

Metodično je zelo prav, da se področja ločijo. Naravoslovne znanosti imajo svoje področje, filozofija svoje in vera svoje. Naravoslovne znanosti ne nalete na duhovni svet in na Boga. Res je tudi, da se področja ne križajo. To načelo biveljalo tudi na splošno, ne samo metodično, če bi pozitiven znanstvenik ne bil človek, če bi bil izvzet iz dekaloga. Čudež je tudi njemu odgovor Boga na človekovo vero. Metodično sme biti nevtralen in mora vse poizkusiti, da dogodek naravno razloži. Trditev pa, naj bi bil pozitiven znanstvenik do Boga nevtralen, je že filozofija, toda napačna. V resnici mora služiti Bogu tudi z vsem svojim študijem. Bog celo zahteva, da morajo opravljati fizik, tehnik, gospodarstveni svoje poklicno delo kot religiozno delo. Ne trdim, da morajo pridigati o Bogu, ampak mu morajo s svojim delom služiti.

Specializacija dela in t. zv. avtonomna področja so tudi v tesni zvezi z versko krizo v človeku. Ljudje v avtonomnih področjih s specializacijo dela izgube iz svojega vidika sintezo življenja. Zdravnik pozna medicino, o pravu, zgodovini pa nima pojma. Ta specializacija pa gre še dalje - zdravnik specialist pozna samo svojo stroko. Beseda inženir ne pove nič; dodati moramo še pridevnik - gradbeni, elektrotehnični, strojni itd. Posledica te vsestranske specializacije in naglice dela je, da ostanejo tudi verska vprašanja omejena na ozek krog ljudi, ki se z njimi bavijo poklicno, drugim pa je vtikanje v versko zadevo nepotrebno. Ker pa teži vsak človek po zaokroženem svetovnem nazoru, ki naj bi bil sinteza življenjskih vprašanj in človekovih odnosov do vseh pojavov v svetu, in ker človek nima splošne vsestranske izobrazbe, gleda na ves svet skozi ozka in enostranska očala svoje stroke. Zato sodi tudi o verskih stvareh z zverženo perspektivo.

B.T.

Slovstvo: Jacques de Bivost de la Loudré, God, Man and the Universe, Elisabeth Pakenham, Catholic Approaches to Modern Dilemmas, dr. A. Trstenjak, Pastoralna psihologija, dr. J. Janžekovič, Izhodišče za osnovno vprašanje.

KRIZA VERE V NAPREDEK (nadaljevanje s strani 84)

problem. Planck, Jeans, Eddington, de Broglie, Weizsaecker in Schroedinger so se že odločili za teizem. Seveda tiče še nekateri vodilni fiziki in mnogi drugi v pozitivizmu, ne da bi slutili, kako daleč so že zaostali. Aloys Wenzel že polaga v svoji "Filozofiji svobode" poizkus nove teistične kozmogonije." str. 10-11.

"Nič manj veličasten kot v fiziki je znanstveni napredek v biologiji zadnjih 40 let. Nedostaja samo analognega pojava atomski bombi, ki bi mogla pokazati višino storitve tudi puhlezu. Zgolj znanstveno pa imamo vendarle čudovito primero, v kolikor je tudi tukaj (kot v jedrni fiziki) preučevanje fine strukture semenske celice v razvojni mehaniki središče odločilnega napredka. Pri tem je zelo smešna ironija usode, da je razumevanje fine mehanike življenja vodilo načelno preko mehanizma ter da je iskanje dokazov za nesmotrnost ter breznačrtnost življenja vodilo do neskončno poglobljenega razumevanja smotrnosti v bitju samem! Tako je postala teoretična biologija zelo zgodaj prava metafizika življenja. Predrla je do nevidnih in neprostornih celostnih činiteljev življenjske enote, poedincev, vrst kot tudi do celotnega življenja. Zopetno vstajenje metafizike so podpirali prav biologi, ki so bili istočasno tudi veliki filozofi kot Driesch, Uexkuell in Dacqué." str. 13-14

BODOČNOST

"Zdi se, da je Evropa v kritični dobi priprave. Ko se je zrušilo vse, kar je bilo poprej trdno, je postal Evropejec svoboden za pota, ki jih slutimo, ne da bi jih poznali... Zivimo kot bi stali pred vrati, ki so še zaprta in trkali nanja... Nihče si ne more predstavljati, kaj bo. Kdor bi napravil načrt, bi to pomenilo, da je bodočnost tudi že ostvaril. Samo nedoločno moremo reči: Sv. pismo in antika ne zadoščata več v obliki, v kateri sta obstojala za nas doslej. Oboje moramo preoblikovati v novi prisvojitvi". Jaspers, Europa der Gegenwart, str. 50-51.

AVTOMATIZACIJA

Razgovori in
razgledi
št. 5 str. 88

1000 podjetij je zaposlenih docela ali delno v proizvodnji avtomatičnih strojev (ZDA in Kanada). Proizvodnja l. 1954 je znašala 3 milijarde dolarjev. Izhajajo že 4 strokovni listi, tudi drugod mnogo člankov.

Stališče: Podjetniki polni hvale, zlasti gledano na daljšo dobo, delavci priznavajo pozitivno vrednost, svare pa pred neugodnimi posledicami v prehodni dobi. (W. Reuther: "In the long run we are all dead")

Kaj je?

Besedo je skoval D.S. Harder - Fordove tovarne v Detroitu. Kar je imel v mislih, je bilo v veliki meri samo nadaljevanje prve industrijske revolucije - nadomestitev človekovih mišic s stroji z večjo integracijo strojev (energijo iz vode, pare, premoga, elektrike, atoma, sonca). Pojem še ni ustaljen, vendar predstavlja novost t.zv. Feedback, sporočanje določenih informacij iz poznejšega dela proizvodnega procesa prejšnjemu z možnostjo poprave napak. Neki profesor je sestavil aparat, podoben škatlji z mnogimi predeli in z odprtini v nepravilnih legah, ki so vodile vijugasto iz enega kota v drugega. Pod škatljo je bil sestav žic z elektronkami. Izven škatlje je imel kos za magnetizem občutljive snovi, ki je bil tako velik, da je lahko šel skozi vrata v predelih. Sestav je bil tako urejen, da se je kos tako dolgo obračal v krogu in se odbijal od sten, da je našel vrata in smuknil v naslednji predel vse do zadnjega. Pri prvem potovanju je porabil nekaj minut, pri drugem komaj nekaj sekund, ne da bi se kjerkoli zašel ob steno. Aparat si je zapomnil vse napake in vodil kos premo do cilja.

Avtomatizacija je v veliki meri žel del vsakdanjega življenja. Višek predstavljajo elektronski možgani, ki so dvojne vrste:

Analog - merilna naprava, ki simulira določene pogoje (merila za vojne izstrelke, itd.)

Računski stroj - šče je električne impulze za računsko operacijo, nadomesti delo 100 I.B.M. strojev (punch cards) in 135 tipkarič. Stroj Ferut torontske univerze je rešil gradbeni problem v manj kot 5 minutah, za kar bi potrebovalo sicer 5 mož dva tedna. Registrira 100000 utripov na sekundo, sestoji iz 4000 elektronk (materiala za 120 TV aparatov).

Gospodarske posledice

Nihče ne more dati zanesljive slike bodočnosti, ker je vprašanje zapleteno in vključuje mnogo daljnih posledic.

Ze uvajanje strojev je povečalo produktivnost (Ch. Wilson od General Motors je sam ponudil delavcem 3% letno zvišanje mezd kot delež delavstva na povečani produktivnosti), avtomatizacija bo povečanje še neprimerno pospešila.

Povečana storilnost zniža potrebo po delovnih močeh: V Holmes Foundry v Sarniji, Ont., ki izdeljuje motorne bloke za Forda, je padla zaposlitev po uvedbi avtomatizacije od 467 na 260 oseb, proizvodnja pa se je istočasno dvignila od 664 na 900 kosov dnevno. V neki radijski tovarni v Chicagu sestavi 2 moža 1000 aparatov dnevno - prej je bilo zaposlenih 200 oseb. Admiral - polovico TV aparata sestavi Robot One v nekaj sekundah. Westinghouse, tovarna za hladilnike v Columbus, Ohio je znižala osebje za 40%.

Toda na drugi strani: rastoče potrebe ustvarjajo nove zaposlitve - v zadnjih 15 letih kažejo v ZDA porast 75% zabave, razne vrste služb in popravil (services) pa 65%. Nova področja: televizija, avtomatična regulacija zraka v hišah. Atomska energija je avtomatizacija šele omogočila. Od l. 1939 - 1953 je naraslo prebivalstvo ZDA za 22%, število služb za 35%, število zaposlitve v tovarnah celo za 73%.

Pocenitev proizvođaev: Benjamin F. Fairless (U.S. Steel Corp.) trdi da bi stala proizvodnja avtomobila izdaje 1955 s tehniko iz l. 1908 in ob današnjih mezdah nad 65.000 \$. Posledica - zvišanje realnih mezd in kupne moči širših slojev.

Teženje k velikim korporacijam in nevarnost monopolov - avtomatizacija je draga in si jo bodo mogla privoščiti le velika podjetja. Remington Rand Univerc svojih komputerjev sploh ne prodaja, marveč posojemo možnost vpliva na podjetja.

Uporaba lažjih surovin, zlasti tekočih (plastik), kor je kontrola operacij lažja.

Toda: Vse vrste proizvodov ne dopuščajo rabo avtomatizacije.

Socialne posledice

Krajsanje delovnega časa. Nekatero unije zahtevajo že letos 35 urni delavnik.

Zmanjšanje odstotka neizučnih delavcev. Njih delo bodo prevzeli stroji, ostalo delo (nadziranje in popraviljanje strojev) bo zahtevalo večjo izobrazbo. Razgovori in razglodi št. 5 str. 89

Odpadlo bo mnogo duha morečega ponavljajočega se dela.

Sprememba poklica - v prehodni dobi bodo mnogi morali najti zaposlitev drugod, ker bodo tovarne zelo zmanjšale število delavcev.

Možnost vrnitve matere družini - uvedba družinskih mezd, ki bodo zmogljive zaradi povečane storilnosti.

Izraba prostega časa - ljudi bo treba naučiti rabiti prosti čas za večanje izobrazbe, uživanje umetnosti, gojitvi skupnega družinskega življenja.

Podaljšanje obvezne šolske dobe.

Za prehodno dobo:

Nuditi delavcem možnost prešolanja, navajati mladino, da vztraja dalj časa v šoli (višje šole), navajanje mladine v tehnične poklice (elektronke) in učiteljske vsch stopenj. Podaljšanje brezposelnostne podpore, uvedba odpustnih plač (severance pay).

Zajamčena letna mezda (G.A.W.)

W. Reuther trdi, da bodo zajamčene letne mezde zadržale avtomatizacijo in zagotovile sredstva za življenje. Sistem, ki so ga zamislili unijski ekonomisti - da plačuje podjetje od vsake delovne ure določeno število centov v posebni sklad - je bistveno zgrešen, ker je dejansko premija za uvajanje avtomatizacije - kolikor manj delavcev, toliko manj prispevkov v sklad. Jamstvo podjetnika je omejeno na višino sklada. Koristi samo delavcem z dolgo službeno dobo.

Zaključek

Avtomatizacija sama je dobra, ker nudi možnosti bolj človeškega življenja. Raba bo seveda odvisna od človeka.

Se bolj nujni bodo postali vposogi družbe v gospodarstvo zlasti v prehodni dobi za izravnavo rizikov in olajšanje težav odpuščenih in drugod nezaposlenih delavcev. Enako za dosego primerne izravnave med različnimi gospodarskimi panogami, ki ne bodo vse v enaki meri primerne za uvedbo avtomatizacije. Neke vrste izravnava bo potrebna tudi v meddržavnem gospodarstvu.

dreš

ORGANIZACIJA PODJETJA

(Po predavanju ing. Jožeta Opere - Slovenski kulturni krožek v Torontu 18. decembra 1955) (Industrial Management and Organization)

Veda, kako doseči cilj najbolj ekonomično.

Zakon o vodstvu: Pametno vodstvo je bolj potrebno kot obširna organizacija ali odlični stroji.

Zakon o izjemah: Učinkovitost vodstva se zelo poveča, če osredotoči pozornost na izvršilno področje.

Zakon o odgovornosti: Odgovornost za izvršitev dela mora spremljati avtoriteta kontrole nad izvrševanjem dela.

Primer ključavnice: Na črt izdelava inženirski oddeldek, oddeldek za preučevanje trga preišče možnosti in pogoje prodaje (najboljša cena) izdelajo prototip, ki ga temeljito preizkusijo. Producerski oddeldek določi točen potek proizvodnje in preračune cene proizvodnje.

Organizacija podjetja: Lastniki so delničarji. Na letnem občnem zboru izvolijo vodstvo - ravnatelje (board of directors), predsednik, podpredsednik, tajnik, blagajnik sestavljajo izvršilni odbor, ki dejansko vodi podjetje. Njim so podrejeni sledeči glavni oddelki:

Osebnostni - ureja odnose, ki zadevajo uslužbence.

Inženirski - pripravlja načrte za stroje in proizvode, spremembe itd.

Tehnični - izvršuje načrte, ki jih dobi od inženirjev. Ima pododdelke: mehničnega (ki se zopet deli na oddelke za orodje, stroje, študij časa za posamezne operacije, za vzdrževanje prostorov, čiščenje itd.)

Manjši, pa važni oddelki so še: za informacije, za raziskovanje trga in cen, za oglašanje.

Socialni nauk Cerkve in praksa (iz pisma Pija XII. preč. Hermanu Smittu in g. J. Gockelnu, delegatoma Mednarodne zveze gibanja krščanskih delavcev 20. maja 1955): "Vaša "Mednarodna zveza" bo mogla osvetliti to sliko (neenake gospodarske rasti v raznih deželah) z izmenjavo informacij ter lastnim raziskovanjem ter tako služiti Cerkvi. Naloga njenega socialnega nauka ni samo nuditi vodstvo dejavnostim praktičnega življenja, marveč tudi dobiti spoznanja od prakse.

POGLED V REVUIE

SODOBNA KATOLISKA DRUŽINA V Z.D.A.

III. FUNKCIONALNI ODNOS

Functional Requisites. How to Keep It a Going Concern, Social Order,
I.V., str. 162 - 168.

Katoliške vrednote glede družine je možno ostvariti samo, če izpolnijo določene pogoje tako poedinci kot družba. Določene družbene razmere morejo povzročiti, da je povprečnemu človeku nemogoče živeti po katoliških načelih. Družina ima kot vsaka usta nova neke splošne organizacijske poteze, brez katerih ne more obstojati. Tako se morata mož in žena povezati v trajno družbo, če hočeta ustanoviti družino. Brez tega lahko pride do rodnje, ne pa do družine. Functional Requisites pomenijo, da zahtevajo določene kulturne rešitve v določeni ustanovi ali družbenem področju določeno rešitev v drugih ustanovah ali področjih.

DRUŽINA POTREBUJE PODPORE

Družinski sestav, ki stremi za uresničitvijo določenih ciljev potrebuje povsem določene elemente v kulturi. Tako je n.pr. zakonska zvestoba ena izmed značilnosti krščanskega zakona. Priznavajoč spolni nagon bo zakonska zvestoba na splošno možna 1) če sta bila zakonca od mladosti navajana obvladovati spolni nagon in 2) če so odnosi med spoloma v družbi tako urejeni, da ne nalagajo povprečnemu človeku prehudega bremena z zahtevo po ohranitvi zakonske zvestobe. Tako so vzgoja (in samovzgoja) ter družbena ureditev funkcionalne zahteve zakonske zvestobe. Čeprav je to načelo jasno razvidno, se ga v praksi ne držimo vedno. Razloga sta dva:

1) Družbene navade in odnosi se ne ravnaajo vedno strogo dosledno po določeni življenjski filozofiji.

2) Mnogokrat pozabljamo, da je človek bistveno družno bitje in stalno pod vplivom okolja. Če se kdo zgraža nad нравnimi razmerami v zloglasnih predelih mest (slums), pa ničesar ne stori, da bi se razmere popravile, ni dovolj povezanosti med idealom čistega življenja in njegovimi funkcionalnimi zahtevami.

PODLAGA DRUŽBENEGA INTERESA

Cerkev se zanima za družbeno življenje prav zaradi tega, ker imajo katoliška načela tudi funkcionalne zahteve - za dosego idealov so potrebna tudi sredstva. Ker so katoličani v ZDA manjšina, ne morejo pričakovati podpore za svoj družinski sestav od prevladujoče kulture večine.

Poznanje funkcionalnih zahtev katoliškega družinskega sestava je važno iz dveh razlogov: 1) Razkrije nam, kateri kulturni elementi in družbeni odnosi morajo obstojati, če hočemo doseči katoliški ideal, in 2) nam pomaga razumeti posebne probleme, ki jih družinski podsistem srečuje v družbi, ki je zanj značilna tekma različnih sestavov vrednot ter nagla sprememba.

Te funkcionalne zahteve ali pogoji zadevajo 1) družino kot naravno družbo, 2) kot sakralno družbo in 3) kot kulturni podsestav.

Kot naravna družba ureja družina spolne odnose za ohranitev rodu in opravlja prvo družbeno vzgojo naraščaja. Njena družbena opravila so torej spolna, množitvena, gospodarska in vzgojna. Osebnopravilo družine je, da daje zakoncema primerni družbeni okvir za izraz njune komplementarnosti (dopolnjevalnosti), kar jima daje možnost popolnega razvoja njune osebnosti. Kljub razlikam v družbah najdemo v vseh temeljne odnose družine v glavnem iste.

Družina mora skrbeti za vzgojo otrok (zaščita, disciplina, šolanje). Kot temeljna družbena enota služi tudi kot sredstvo za izraz pristrčnih osebnih odnosov, tovarištva in čustvene uravnovešenosti (za zakonca in za otroke) ter daje članom družine določeno mesto v družbi.

Razlikovati moramo med opravili družine (kaj?-stalnost) in med načinom, kako ta opravila izvršuje (Kako?-družbena pogojenost; družbena sredstva). Ni dovolj družinski program, ki se osredotoči na opravila družine, neda bi upošteval potrebna družbena sredstva.

Družina kot sakralna družba temelji na naravi. Ne nadomesti nobenega naravnega opravila naravne družbe in ne daje družbe njih sredstev za njih dosego. Družbene odnose dvigne na višjo raven in nudi nadnaravno pomoč. Za to pa je nujna molitev, zatajevanje in zakramenti.

Za družino kot p o d s e s t a v kulture je treba najti poti, kako ohraniti enotno pojmovanje družine pri vseh članih skupine. Za to so potrebne 3 stvari: Poznanje krščanskega nauka, ki ga posredujejo dom, cerkev in šola (katoliška), motivacija ter podpora drugih.

Razgovori
in razgledi
št. 5 str. 91

IV. ODNOS DO SPREMENB V DRUŽBI

Meeting Social Change, S. O., l.V. str. 309 - 316.

Družbene spremembe se kažejo a) v ustanovah, b) v ideologijah. Spremembe v ustanovah so objektivne spremembe v legalni, politični, gospodarski in tehnološki organizaciji sodobne ameriške družbe. Ideološke spremembe so spremembe v naukih o naravi in namenu človeka ter družbe, ki vplivajo na obliko in opravi družbenega reda. V sodobni prepleteni družbi vplivajo spremembe na enem področju tudi na ostala.

POMEŠČANJENJE

Spremembe v ustanovah: pomeščanjenje prebivalstva. L. 1790 je živel 5.1% prebivalcev ZDA v mestih nad 2.500 preb., l. 1950 pa 59%. Vpliv mesta zajema celotno okolico - metropolitano area. Industrializacija: Odstotek v poljedelstvu zaposlenega prebivalstva je padel od 59% v l. 1860 na 12.5% v l. 1950. Posledica - večina nima več produktivne lastnine, marveč živi od mezde; velika nestalnost v bivališču - med aprilom 1950 in aprilom 1951 se je v ZDA preselilo 31 milijonov nad 1 leto starih oseb; zaposlitev žene izven doma - okoli 30% vseh delavcev so ženske (19 milijonov, od teh polovico poročenih; 1.8 milijona ima otroke pod 6 leti in 4.5 milijona otroke pod 18 leti).

Ideološke spremembe: vloga in položaj žene v družbi se bliža izenačitvi z moškim; družino, sosesčino in cerkveno občino smatrajo za ustanove drugega reda. Kljub visokemu življenjskemu standardu prevladuje občutek gospodarske negotovosti, iskanje družbene garancije (zajamčena letna mezda), otroci po "predračunu", stremljenje po pridobitvi simbolov uspeha (tip avta, del mesta oz. premestje za hišo, obleka) postane iz sredstva cilj. Moralni standard se megli; strpnost tudi v morali. Ravnanje po zunanjih vidikih (Whyte - Social Man), ne po notranjosti (vesti). "Groupthink"-mentaliteta (čredno mišljenje) odpravi potrebo po moralni odločitvi - soglašanje z družbo postane merilo pravčnosti (do tega so pripomogli: kulturni antropologi s trditvijo, da so vsi etični sestavi enako dobri, dokler opravljajo svoje opravilo v družbi; najvišja vrednota v demokraciji je harmonično delovanje družbe; iskanje znanstvene tehnike, ki bo omogočila to harmonično delovanje demokratične družbe).

VPLIV NA DRUŽINO

Predvsem na dva načina: Sprememba v temeljnih odnosih med člani družine in sprememba v ocenjevanju teh odnosov v družini.

Glavne spremembe: Upad verske avtoritete, zakon ni več zavezujoč, zato civilni zakon; razporoka ne samo moža, tudi družbeno neporečna. Stremljenje po osebnem ugodju praktično nadomesti stremljenje po zveličanju. Prehod v meščanstvo oslabi družbeno nadzorstvo nad poedincem. V mestu velika anonimnost, kjer se niti sosednje družine ne poznajo; Spremenjen položaj žene v družbi in tudi družini. Upor proti obrazcu: Ljubi, spoštuj, ubogaj! Gospodarska samostojnost povzroča, da zapusti žena družino, če ne poteka zakon tako, kakor je sanjala. Spremenilo se je naziranje, kedaj moremo smatrati zakon za uspeh. Povdarek na individualizmu in romantiki. Zakon smatrajo predvsem kot zadovoljitev osebnih potreb. Če tega ne doseže, se razide brez ozira na družbene posledice. Velika gibljivost industrijske družbe je omajala povezanost družine s sorodniki. Poedina družine je družbeno osamljena, kar občuti bridko zlasti v krizah. Porast državnih ustanov v pomoč družini. Pričakujemo, da bosta mlada zakonca sama nosila bremena otrok, država pa bo prevzela skrb za bolne, onemogle in stare. Čustvena povezanost med zakonci povečana - neznatne razlike morejo postati usodne, pomoč sorodnikov je nezaželeno "vmešavanje". Ker je mož zaposlen izven doma in samo nekaj časa doma, se čustvenost koncentrira na ta čas. Zlasti žena hoče biti z njim sama. Zato večje prizadevanje po osebnem odgovarjanju in večje razočaranje, če izostane. Poedinci iščejo v zakonu več osebne zadovoljitve in škodo njegovega družbenega opravila.

Kulturni podsestavi imajo seveda še posebne težave. Spremembe v družbi vplivajo tudi na katoličane. Važno je, da vemo, da mora ostati nespremenjeno, kaj je treba storiti, da pa so možne razlike v načinu, kako storiti. Kjer so katoličani v manjšini, določa spremembe večina in v mnogih primerih se bodo pojavile razlike. Katoličani ne

bomo rešili položaja, če bomo nekritično branili seda
nji položaj ali celo hoteli obnoviti nekdanje čase.
Najti je treba novih poti, kako doseči stare namene
z drugimi sredstvi v drugih razmerah.

Razgovori
in razgledi
št. 5 str. 92

DRUŽINSKA KRIZA - V-

Family Crisis, Cultural Lag or Cultural Discontinuity, S.O.l.V. str. 362-
Spor nastane a) ker se nekatere ustanove ali ustaljeni odnosi n
prilagode spremembam v drugih (kulturna zamuda-cultural lag); b) ker se
pojavi spremembe, ki temelje na spremembah v vrednotenju (prelom v kul
turi-cultural discontinuity).

Katoličani moremo ohraniti zdrav družinski sestav pod dvema po
gojema: a) moramo biti sposobni, da se prilagodimo neizbežnim spremembam
v družbenem redu, pri čemer pa moramo dobro razlikovati med nespremenlj
vim standardom in raznimi družbenimi sredstvi za doseg teh ciljev (sta
tični in dinamični pogled); b) zavedati se moramo, da so se primerile v
prevladujoči kulturi spremembe v vrednotenju, zato moramo odkloniti na
vade, ki odražajo to spremenjeno vrednotenje.

Stališče katoličanov otežuje več činiteljev: 1) Verska manjšina
gleda z nezaupanjem na vse novotarije večine (žensko kajenje, šminka, hla
če itd.). 2) Nekatere navade so nesprejemljive, ko se pojavijo, pozneje
pa postanejo sprejemljive (glej Rir št. 4 str. 67-68 glede obleke). 3) Tra
dicija prihaja v spor s spremembami, ker si vsak rod prizadeva, da bi
vzgojil otroke enako kot je bil sam vzgojen. 4) Nekatere spremembe so
enkratnega značaja in ni glede njih še nikakega izkustva. Na prvi pogled
izgledajo manj usodne kot dejansko so (zaposlitev žene izven doma, zgod
nje sestajanje fantov in deklet, itd.), zato je treba opozarjati na
možne slabe posledice in poskrbeti za primerne protiukrepe.

VLDOGLGOROČNI PROGRAM

Elements of a Long-Range Program, S.O. l. V., str. 403-408

Kulturni podsestav more ohraniti svoj sestav bodisi z izolacijo
(danes praktično neizvedljiva) bodisi z omejeno integracijo (svobodno
občevanje v družbi, sprejemanje splošnih kulturnih smeri in navad z iz
jemo onih, ki nasprotujejo njihovem redu vrednot).

Katoliški družinski program si mora prizadevati za tako integra
cijo ter mora odražati naslednje lastnosti:

1) Sestav za uveljavljanje idealov mora biti toliko prožen, da
bo integral potrebnih sprememb v družbeni zgradbi.

2) Razlikovati mora med nujnimi priličitvami in novostmi, ki
izvirajo iz nesprejemljivega sestava vrednot.

3) Če je treba odkloniti kak družbeni običaj, mora podvzeti manj
šina pozitivne ukrepe za neoporečno doseg ciljev, ki naj bi jih zado
ljila zavržena raba.

O točkah 1. in 2. je bilo govora v prejšnjih člankih, tukaj več
o 3. Zavrnitev določene običaja je samo prvi korak manjšine. Če se je
kaka raba ustalila, je to znak, da je odgovarjala določeni potrebi. Isto
časno je vplivala spremenjevalno na druge ustanove ter povzročila novo
družbeno ravnotežje. Zavreči ta nesprejemljiv običaj pomeni zmotiti
družbeno ravnotežje, kar utegne povzročiti težave članom manjšine. N.pr.
sprejetje rabe protispočetnih sredstev za omejitev do sega družine v
družbi je povzročilo, da so se mezde, življenjski standard, stanovanja
in potrošnja prilagodili majhnim družinam, itd. Zavrnitev te rabe izpo
stavlja katoličane težkim preizkušnjam: težave z nezadostno mezdo, sta
novanje, celo zasramovanje. Zato je potreben še pozitiven program: a) du
hovno: poudarjati katoliško gledanje na svet in življenje (proti praktič
nemu materializmu); b) na področju ustanov: pripravljati člane manjšine, da
bodo dosegali družbeno ravnotežje v odnosih, ki vključujejo rabo prot
ispočetnih sredstev kot rešitve njih težav. V ta namen je treba kritično
presoditi marsikatero sprejeto navado ter zlasti poživiti krepost druž
bene ljubezni. Dekleta je treba pripraviti tudi na materinstvo, ne samo
na zakon, fante na štedljivost in prevzem odgovornosti, mladim zakoncem mo
rajo pomagati sorodniki, če ni teh, pa župljani ali sosede.

V širšem: odprava zloglasnih četrti (slums), gradnja stanovanj za
družine, zavarovanja za primer bolezni itd.; obnovitev občestvenega duha
med katoličani.

Katoliške družine morajo izdelati modus vivendi v industrializi
ranem meščanskem okolju. Ker se zlasti v pogledu zakona in družine v mno
gočem ne bodo mogli prilagoditi večini, se morejo ohraniti le, če pove
čajo medsebojno solidarnost. Stremljenje po enakosti bo podpiralo skupin
ne ideale in poedinec se bo čutil varnega v krščanski solidarnosti, drea

ZBOROVANJE SOCIOLOGOV

17. letno zborovanje AMERIŠKE KATOLISKE SOCIOLOSKE DRUŽBE
28.-30. decembra 1955 - Philadelphia, Pennsylvania.

Zunanji okvir zborovanja: zjutraj sv. maša, dopoldne in popoldne predavanja
večer prost.

Predmeti razpravljanja:

Mladostni zločini in občestvo.

Sociologija vere.

Sociološka raziskovanja na področju družine.

Opredelitev pojma položaj ter vloga v antropologiji, psihologiji in sociologiji.

Industrijska sociologija.

Odnos med sociologijo in socialnim delom.

Delovni seminar o poučevanju sociologije.

Delovni seminar o posebnih problemih (Osebna disorganizacija, Tločin in delinkventnost, Problem prebivalstva, Napetost med skupinami, Gospodarska disorganizacija, Mednarodna disorganizacija, Teoretični okvir za tečaj o socialnih problemih).

Delovni seminar za sociologijo na srednjih šolah (Družina v dinamičnem okolju, Primerna priprava za družinsko življenje, Kana konference in učitelji srednjih šol).

Slušatelji sociologije so imeli še posebno predavanje o vseljevanju iz Puerto Rica (Katoličani vidijo v njih možnost vpliva na Južno Ameriko, ker govore španski, čeprav so državljani ZDA. Zadnje čase se v velikem številu naseljujejo zlasti v državi New York).

Med vsem tem programom je bilo še eno uradno kosilo, ki se ga je udeležil philadelphijski pomožni škof J.C. McCormick in na katerem so podelili letno nagrado za najboljšo sociološko delo člana družbe v času oktober 1954-oktober 1955 p. J.H. Fichterju, S.J., za njegovo knjigo Social Relations in the Urban Parish (University of Chicago Press, Chicago 1954, 264 str., \$ 5.50), seje raznih odborov, družabni večer, ki ga je pripravilo okrožje v Philadelphiji in občni zbor. Programa je bilo več kot dovolj in ni bilo niti fizično mogoče biti pri vseh predavanjih.

Glavna predavanja bodo objavljena med letom v glasilu družbe The American Catholic Sociological Review.

Ker je obravnavana snov preobsežna za podrobno poročilo, se bom omejil samo na nekatere značilnosti.

Tehnično so organizirali predavanja tako, da je sledil glavemu predavanju koreferat, potem pa debata, ki se je je mogel udeležiti vsakdo. Predavanja so bila nekatera zelo dobra, tudi nekaj koreferatov, nekaj pa tudi precej povprečnih. Nekateri referenti so imeli izvlečke svojih izvajanj razmnožene in so jih razdelili udeležencem, p. Gordon George, S.J. iz Toronta pa celo celotno besedilo "Sociologija rituala" (11 strani in 7 strani opomb). V okviru ACSS obstoja tudi poseben odbor za preučevanje stanovskega reda - Industry Council Committee - ki deluje sedaj že deseto leto. Podal je razmnoženo poročilo o svojem delovanju ter posebno poročilo "Deset let odbora za stanovski red". O obojem bom poročal v prihodnji številki, ki bo delno posvečena obletnici papeških socialnih okrožnic.

MLADOSTNI ZLOČINCI

Br. G. Paul je poročal o programu za preprečenje mladostnih zločinov v Philadelphiji, pri katerem sodeluje 661 skupin (duhovniki, šola, sodniki, policija). Prizadevajo si zlasti, da pomagajo pačlim mladostnikom, da ne pride do ponovitev.

Prof. Donald N. Barrett (Notre Dame, Ind.) je podal kot rezultat preučevanja 25 mladostnih zločincev in 25 nezločincev (v vseh primerih sta bila oba starša katoličana) naslednje zaključke:

Kjer starša ne soglašata o praktičnem pomenu vere za življenje in otrok ne dobi močne opore kje drugje, je dana verjetnost zločina. Enako, kjer so starši versko mlačni. Kjer oče ne živi po veri in mati otroka ne podpira, je verjetnost zločina zelo velika.

P. Ralph A. Gallagher, S.J. (Loyola University, Chicago) je opozoril, da morejo imeti tudi dobro hoteni zakoni neugodne posledice. Prepoved zaposlitve mladostnikov obsoja mnoge v brezdelje, iz česar se rode hlabše posledice za mladostnika in družbo.

Prof. Rudolf E. Morris (Marquette Univ. Milwaukee) je opozoril, da je Cerkev tudi organizacija toda vitalnost njenega vpliva v družbi zavisi od njenega notranjega življenja (mistično Telo Kristusovo).

P. Joseph H. Fichter, S.J. (Loyola Univ. New Orleans) je govoril o tipičnem katoličanu (Model-v smislu statistike-obsega pribl. 70% katoličanov), čigar vrednote so na treh različnih ravneh: a) stalne kot nedeljska maša, post itd. b) spreminjajoče se v smeri sekularizacije - ne protistira proti mešanim zakonom, državnim šolam itd. c) nejasne, o katerih je mnenja, da nimajo nič opravka z vero (rasno vprašanje, pomoč tujim državam). Tipični katoličan je v USA precej reprezentativen. Osrednje zanj ni vera, v večini primerov poklic. Socialno je precej podoben nekakoličanom, vendar ni v celoti sekulariziran, ampak samo na nekaterih področjih.

P. Gordon George, S.J. (Toronto) je prikazal, da je ritual socialni učitelj, integrator in ohranjevalec ter da nudi močne simbole, ki utrjujejo v družbi položaje in vloge.

S O C I O L O G I J A D R U Ž I N E

Jack H. Curtis je poročal o raziskavanjih o napovedih za mešane zakone ter je predlagal, naj bi se izboljšale sheme, ki se uporabljajo pri teh raziskovanjih.

Sestra Mary Brian, O.S.B. je poročala, da ni znatnih razlik med katoličani in nekatoličani glede glavnih činiteljev v zakonu. Raziskovanje je seveda obsegalo samo svetne značilnosti.

Vincent Mathews je priporočal rabo nove metode - scaling.

Jerett, ki je nadomeščal p. V. Traynorja, S.J. iz St. Louisa, je poročal, da narašča med katoličani število mešanih zakonov, kar pomeni, da stop. pri njih vera praktično v ozadje.

Zborovanje, ki je bilo posvečeno opredelitvi in rabi pojmov POLOŽAJ in VLOGA, je bilo tako strokovno, da bi bilo treba podati celotne referate, če naj bi bili v kako korist.

I N D U S T R I J S K A S O C I O L O G I J A

P. Joseph P. Fitzpatrick, S.J. (Fordham Univ.) je poročal o novih smereh in navedel obširno slovstvo. Zadnje čase je v ospredju vprašanje o naravi in vlogi delavskih strokovnih organizacij.

Margaret Donelly je poročala o odnosu industrije in občine, ki se pokaže očitno zlasti, kadar se prevladujoča industrija izseli drugam.

Br. Gerald J. Schnepf, S.M. je poročal o desetletnem delovanju odbora za stanovski red (v prihodnji številki).

Zadnji dan sem se udeleževal seminarja

S O C I O L O G I J A N A S R E D N J I H Š O L A H

ker so obravnavali družino.

Urednik kat. tednika v Philadelphiji "Catholic Standard and Times" Anthony L. Ostheimer je poudaril optimistično gledanje na bodočnost. Glavno je, da odpravimo strah pred družinskim življenjem in da navajamo mladino na sprejemanje dolžnosti in odgovornosti. Koreferenti so poudarili: Sestra Manuela, O.P. Proti naraščajoči sekularizaciji je treba poudariti versko življenje v družinah. Šola mora nadomestiti marsikaj, kar mnogi domovi zanemarijajo. Austin J. App: Katoličani se čutijo zaradi vere družbeno zapostavljeni, mnogi zanemarijo vero, ko v družbi napredujejo. Toda ugled v družbi ne zavisi od gmočnih stvari, marveč od gojitve duha in kulture. John Harbison je poudaril potrebo, da pripravijo šole mladino tudi na gospodarsko plat družinskega življenja.

Prof. John J. Kane (Notre Dame) je poudaril, da je srednja šola za mnoge zadnja prilika, da jih pripravimo na družinsko življenje s sistematičnim poukom.

Prof. Alphonse H. Clemens (Cath. Univ. of America) je razložil delovanje kat. konferenc in nakazal možnosti, kako pripraviti srednješolsko mladino na to gibanje.

Vodja Skofijskega urada za družine v Philadelphiji Francis X. Tracey je poročal, kako je organizirana priprava na zakon v njegovi škofiji. V šoli je vključena v verski pouk, učence pa pouče, kje dobe več direktne priprave (kara itd.). Za mladoporočence imajo 6letni program: Novoporočenca dobiva vsaka dva meseca po poroki posebno pismo, osebni obisk po rojstvu prvega otroka, knjižico o verski vzgoji otroka, ko je star 3 leta. Organiziranih je okoli 250 informacijskih središč na področju mesta, kjer sodelujejo zdravniki in duhovniki (po 4 predavanja).

ACSS je imela lani 356 rednih članov, 34 študentov in 53 ustanov, skupno 443 člane. Vsi člani prejemaajo revijo, ki izhaja četrtletno. dreš.

ZBOROVANJE EKONOMOV

14. letno zborovanje Ameriške katoliške ekonomske družbe.
29.-30. decembra 1955, New York City.

Po zaključenem letnem zborovanju Ameriške družbe ekonomov zbirajo vsako leto tudi katoliški ekonomski, večinoma profesorji ekonomije na katoliških vseučiliščih.

Glavni predmet zadnjega zborovanja je bil
OBLIKOVANJE REDA V PLURALISTIČNEM GOSPODARSTVU.

Predavali so:

Josef Solterer (Georgetown Un.)-Ekonomska teorija pluralističnega reda
koreferent Cyril Zebot, Duquesne Univ.
M.S.Szymczak, (Fed. Reserve System)- Analiza Federalnega rezervnega sistema
koreferent James A. Hart (Seaton Hall Univ).
Davud McCord Wright (McGill Univ.)-Dinamični odnosi v pluralističnem
gospodarstvu, koreferent Edward H. Chamberlin (Harvard).
P. John F. Cronin, S.S.(N.C.W.C.)-Vloga države v pluralističnem gospo-
darstvu, koreferent William A. Hayes (De Paul Univ.).
P. Emil Bouvier, S.J.(Institut Social Populaire, Montreal), je govoril v
nagovoru predsednika o Izkušnjah s pluralističnim gospodarstvom.

Glavna predavanja bodo objavljena v reviji družbe Review of
Social Economy.

KNJIGE

THE SOCIAL AND POLITICAL PHILOSOPHY OF JACQUES MARITAIN

Selected Readings, Edited by Joseph W. Evans, and Leo R. Ward, Scribner's
Sons, New York 1955, 348 str., cena \$ 5.-

Namen tega dela je predstaviti angleškemu občinstvu one dele
Maritainovih knjig, ki vsebujejo glavne misli njegove socialne filozofije.
Uvod je napisal J. Maritain sam, ki je nadziral tudi izbiro in prevod.

Maritain povdarja, da je socialna filozofija zelo praktična,
čeprav govori o stvareh, kakršne naj bi bile. "Človek zatajuje svoje ide-
ale, toda ti ga vzpodbujajo. Človek ne more delovati, ne more storiti ni-
česar brez njih" (XI). "...kljub vsemu zasmehovanju t. zv. praktičnih ljudi
je učinkovita in sicer izrazito učinkovita; upanje ima namreč opravlja s
stvarmi, kakršne naj bi bile, ne pa s stvarmi, kakršne so - človek pa ne
more niti živeti niti delovati brez upanja" (XI). Enako povdarja, da je pi-
sal svoja dela s stališča kristjana, ki mora izpolniti svoje poslanstvo
v svetu, v katerem živi.

Maritainova socialna filozofija je v tem delu razdeljena na
ledeča poglavja: Človekova osebnost, Človek in družba, Sv. pismo in člo-
veška družba. Novi zemsko družbeni red.

Ker nameravamo poedina poglavja podrobneje obdelati, naj slu-
ži te vrstice samo kot opozorilo na to delo, ki naj bi ga preštudiral
vsakdo, ki vposega v javno življenje.

S. Francis J. Marien, S.J. poroča o delu v reviji Social Order 1. V. novem-
ber 1955, str. 386-390 pod naslovom Social and Political Wisdom of Maritain,
Philip Land, S.J. pa o eseju The End of Machiavelism, ki je povzet tudi v
zbirki, pod naslovom Practical Wisdom and Social Order v isti številki
na straneh 391-400.

THE CHURCH SPEAKS TO THE MODERN WORLD

The Social Teachings of Leo XIII., Edited, with an Introduction by Etienne
Gilson, Image Books, 1954, 2. izdaja, str. 348, cena 95 ¢.

Znani francoski filozof-tomist, član Francoske akademije in rav-
natelj študija Papeškega zavoda za preučevanje srednjega veka v Torontu,
je izdal v angleščini okrožnice Leona XIII.: O krščanski filozofiji-Aeter-
ni Patris (1879), o svobodi (Libertas praestantissimum (1888), o zakonu-Arca
num Divinae Sapientiae (1888), o proustvarstvu in naturalizmu-Humanum ge-
nus (1884), o vladi-Diuturnum (1881), o krščanski ureditvi države-Immortale
Dei (1885), o socializmu-Quod apostolici muneris (1878), o delavskem vpra-
šanju (1891) Rerum novarum, o krščanskem državljanstvu-Sapientiae christi-
anae (1880 o dolžnostih kristjanov kot članov Cerkve), v dodatku še: Zla
moderne družbe-Inscrutabili (1878), odprava suženjstva-In plurimis (1888)
ter o krščanski demokraciji-Graves de communi (1901).

Knjiga predstavlja za vsakogar koristen - in izjemoma tudi
cenen priročnik krščanskega socialnega nauka s stvarnim in osebnim
označevanjem ter dobrim uvodom in komentarjem.

Klemens B ROCKMOELLER. S.J. CHRISTENTUM AM
MORGEN DES ATOMZEITALTERS. Verlag Joseph Knecht
Carolusdruckerei, Frankfurt/Main, prva izdaja 1953,
šesta, nespremenjena 1955. 263 strani. Imprimi potest
Coloniae, 24. aprilis 1953. Nik. Junk, S.J. Praep. Prov. Germ. Inf. Dem. Ger.
Kl. Brockmoeller, Christentum am Morgen des Atomzeitalters, wird die
kirchliche Druckerlaubnis erteilt. Merkel, Generalvikar. Limburg/Lahn.
26.11.1953. N.O.E. 11903.

Razgovori
in razgledi
št. 5 str. 96

Tisti, ki so preživeli del svojega življenja po ujetniških taboriš-
čih, zlasti pa po komunističnih ječah in na prisilnem delu, vedo iz last-
ne izkušnje, da je na krščanstvu marsikaj kulturno pogojenega in da se
je bilo v teh skrajno neugodnih primerih treba omejiti na to, kar je za
krščanstvo kot tako bistveno. Toda mnogi tega izkustva niso imeli, pri-
mnogih pa je ob vrnitvi v kolikor toliko redno življenje zopet obledelo.
To delo jezuita Brockmoellerja nam skuša sneti luske z oči in zjasniti
pogled za bistveno v krščanstvu, ki mora prekvasiti vse kulture. To je
važno zlasti za našo dobo, ko vsi vemo, da nekaj odмира in se poraja
nekaj novega. Vezanje krščanstva na sedanjo obliko zapadno krščanske ku-
lture bi moglo postati usodno za krščanstvo, ki bi si zaprlo pot do bodo-
nosti. Delo ne mara biti kulturna zgodovina ali kulturna filozofija, mar-
več delovna hipoteza: Za dogajanjem v času ne stoji slepa usoda, ne zlo-
ljudi in njih sestavov, niti ne zlo samo, marveč božja volja, ki razbija
celo dane versko-kulturne oblike. S tem hoče prisiliti ljudi, da bodo
prešli od individualistično usmerjene zapadne kulture v novo občestveno.
Ta občestvena kultura je potrebna, da bo možno novo odkrite sile atoma
ne samo gospodarsko izkoriščevati, marveč v novi obliki povečevati nes-
končnost Boga in doprinasati k zveličanju človeka.

Za geslo je izbral avtor mesto iz Izaija (43. poglavje): "Ne mislite
samo na to, kar se je bilo preje dogodilo! Glejte, novo hočem izobliko-
vati. Že postaja vidno. Ali ga ne spoznate?" Med uvod in knjigo je vklju-
čil izjave Pija XII. o misijonski metodi: Načela krščanske pravnote je
možno vzkladiti z vsako svetno kulturo, če je le zdrava in čista.

V poglavju: Krščanstvo in spremembe kulturnih oblik opominja pisec,
da moramo v zgodovini sedanjosti videti vodstvo božje Previdnosti. Iz
zgodovine vemo, da je Bog razbil celo versko-kulturne oblike, ne da bi
pri tem trpela vera: porušenje templja (Jeremija) in razdejanje Jeruza-
lema. Previdnost katastrofe ne samo dopusti, marveč celo pošlje, ker ho-
doseči nekaj novega, česar se človek sam ne bi lotil (23). Krščanstvo s-
cer vpliva na kulturo, toda bistveno ni podrejeno kulturnim nalogam, ke-
izvira iz Boga, pomeni soudeležbo na božji naravi in je namenjeno za ob-
čestveno življenje z Bogom v večnosti. Toda v praktičnem življenju jo m-
ra prežeti. V enem smislu obstoja samo ena krščanska kultura: izraziti
celotno resničnost od Boga Stvarnika podarjenega življenja. Ker pa so
naravni pogoji različni, je možnih več krščanskih kultur, ki se med seboj
razlikujejo, v nekaterih potezah celo navidezno nasprotujejo. Mnogolič-
nost kultur je pogojena po omejenosti možnosti primerno odraziti božjo
popolnost. Vztrajanje na eni obliki more postati ovira mnogim za sprejem
vere (prehod iz fevdalizma v meščanstvo in iz meščanstva v dobo delavstva).

Krščanstvo je samo že preživelo več prehodov iz ene kulture v drugo
- iz judovske oblike v helenistično-rimsko (Pavel-Avgustin), iz te v ger-
mansko. Sv. Tomaž je izvedel sintezo z Aristotelom. V stiku s kulturami
Vzhoda je bila prava metoda prilagoditve dolgo časa prepovedana in se je
uveljavila zopet šele za Pija XII., ki je postavil geslo: "Tuje kulture
je treba pokristjaniti", ne pa s krščanstvom vsiliti zapadno kulturo.
Sodobna zapadna kultura že dolgo ni več krščanska, ker je zanjo tipična
poteza "v sebi počivajoča narava, avtonomni osebnostni subjekt in iz
lastnih norm ustvarjajoča kultura" (navedeno iz Guardinija, Das Ende der
Neuzeit).

Prvi del zaključijo naslednje ugotovitve:

- 1) Krščanstvo samo po sebi ne zahteva določene kulturne oblike (82/83).
- 2) V zgodovini je krščanstvo izoblikovalo že različne kulturne oblike (83).
- 3) Ločitev med bistvom krščanstva in njegovo obliko moremo postavi-
ti na mejo med božjepravnim in cerkvenopravnim. (83/84).

Misli, ki sledijo, si zamišlja avtor kot poizkus odkrivanja božje
volje v dogajanjih sodobnosti.

Za novo dobo predlaga ime - atomska doba. Za dosedanjo kulturo je
bila značilna oblika energije izgorevanje, za bodočo atomska energija.
Dejstvo, da se je pojem atoma spremenil iz nedeljivega v "napeto enoto
mnogih" (90) elementov, daje imenu tudi simboličen pomen - napredek od
individa do osebe, ki je že po svojem bistvu občestvo.

V sodobnosti so se spremenili zunanji pogoji kulture. Uveljavljajo
se poleg Zapadnjakov novi narodi, gospodarstvo stremi po velikih predelih
uvožanje kompliciranih strojev (avtomatizacija) nudi zopet možnost, da

Razgovori
in razgledi
št. 5 str. 9

Odnos do socializma kaže nove poglede. Na eni strani je socialize odklonil materializem (zlasti angleški in skandinavski), na drugi strani se je izkazalo, da je filozofsko mnogo dotikališč med dialektičnim materializmom in sholastiko. Razen tega ni dialektični materializem nastal kot odpor proti pravemu krščanstvu, marveč proti nekrščanski filozofiji nemškega idealizma in nekrščanski ideologiji meščanstva. V gospodarstvu so kristjani v mnogočem bliže socializma kot liberalizma. Komunizem izveja pod pritiskom "radikalno prevzgojo velikega dela človeštva v duhu občestvenega mišljenja" (166). Avtor se vprašuje, če je zapadni človek še sploh sposoben, da se odpove individualizmu ter materialistično pojmovanju svobodi. Kljub temu mu še ostane naloga, da posreduje nove oblike biološko bolj zdravim narodom ob dvojnem prehodu: iz omejene zapadne kulture (nosilec nemška rasa) do kulture narodov ter iz agrarnega gospodarstva v tehnično kulturo (velepodjetja, vele mesta). Na verskem področju je nasprotje še najbolj očitno, zato Pijeva obsodba v okrožnici Divini Redemptoris. Kljub temu je odprta pot do razumevajočega srečanja ne sicer sistemov, marveč ljudi teh sistemov (177). Razočaranja bodo ubila vero v odrešilnost komunizma. Nove generacije bodo dejansko že poganske in bo borba proti veri zanje le še bojno geslo brez vsebine - pripravljeni bodo na misijonstvo.

Avtor zaključuje, da ni imel namena pokazati dosedanje kulture v slabi luči. Bila je pač ena stran možnega razvoja, ki je pa svojo nalogo že opravila in jo je Bog namenil za kaščo. Zato se tudi mi ne smemo zadovoljiti s paberkovanjem, marveč moramo izorati polje ter pripraviti novo setev, kjer bo seme umrlo, da bo rodilo novo življenje.

Na potrebo po novih izraznih sredstvih za miselno obvladovanje tega novega sveta, sem opozarjal v predavanjih v Gradcu in Torontu ter s pisanjem v Naši vezi ter sedaj v Rir - očitno ne s prevelikim uspehom. Upam, da bodo mnogi po branju te knjige postali bolj sprejemljivi tudi za filozofski del problema. Čeprav Brockmoeller tega vprašanja posebej ne obravnava, opozarja sam, da je krščanstvo dolgo živelo in celo definiralo večino dogem brez aristotelovskosholastičnim miselnih oblik in da spadajo tudi "oblike mišljenja, v katerih je izražena vsebina krščanstva" (83/84) v obseg iuris ecclesiastici, ki jo more "kaka druga oblika dopolniti ali celo nadomestiti, ki bo kakoli novi zgodovinski situaciji in s tem kakoli novi krščanski in zgodovinski nalogi odrešena bolj odgovarjala" (84). To novo gledanje sem skušal do neke mere upoštevati tudi v svoji disertaciji o zakonu in družini (enantiološko nasprotje po Guardiniju) tako v uvodu kot v poznejših poglavjih. Prav to sem smatral kot nov doprinos, pa očitno ne z velikim uspehom, saj mi je celo dr. Ahčin pisal, da bi delo pridobilo na vrednosti, če bi uvod (ki je zame bistven!) izpustil.

Avtor je vpletel nekaj daljših navajanj iz naslednjih del, ki ga na poedinih področjih podpirajo. Želeli bi bilo, da jih kdo obdela in poroča. - Za oznako sodobnosti: Romano Guardini, Das Ende der Neuzeit. Hess Verlag 1950; za pojmovanje Cerkve: O. Semelroth, S.J. Die Kirche als Ur-sakrament, Verlag Joseph Knecht, Carolusdruckerei, Frankfurt am Main ter *Welt und Kirche*, Anton Neumann, Neudamm Verlag, Wiesenburg 1950, za dru-

boslovje: O.v.Nell-Breuning, Einzelmensch und Gesellschaft, Heidelberg 1950; za dialektični materializem Gustav A. Wetter, Der dialektische Materialismus, seine Geschichte und sein System in der Sowjetunion, Herder, Freiburg 1952. Na zamenjavanje spoznavno teoretičnega in ontološkega vprašanja sem že sam opozoril v razpravi v Času "Ali je A. Ušenič potvoril dialektični materializem?" (1940), o podobnostih med sholastiko in dialektičnim materializmom je pisal v slovenščini dr. Janez Janžekovič v Novi poti "Tomaž Akvinski in Karl Marx" (l. 1954., str. 250-252), kje poroča o nastopnem predavanju novo imenovanega profesorja za moralno teologijo na graški bogoslovni fakulteti Marcela Redinga iz Luksemburga (5. decembra 1953). Za pojmovanje dela navaja deli: Max Pietsch, Von Wert und Würde menschlicher Arbeit, Frankfurt a.M., 1952 ter Dr. J. Chr. Nattermann, Die moderne Arbeit soziologisch und theologisch betrachtet, Verlagsanstalt des westdeutschen Handwerks GmbH, Dortmund 1953. dreš

P. Seraphinus Zečevič, O.F.M., Dr. Phil. FRANCISCI VEBER THEORIA DE PERSONA. INTERNUM DRAMA PHILOSOPHI SLOVENI. Editions Franciscaines, Montreal, 1954 (cena \$ 3.- 2080 Ouest, Rue Dorchester, Montreal, str. 187)

Izredno popolna analiza Vebrove spoznavne teorije in obenem v neki meri upravičena apologija poti slovenskega modroslovca, ki je pogumno stopal po poti iskanja resnice.

Resnica v filozofiji ni istovetna z resničnostjo. V sedanjem času, ki skuša razložiti vse in vsako dejanje, da vsako namero zgolj fiziološko, zahteva tak razvoj v metafizično-transcendenčno mišljenje ne le poguma, marveč tudi duševnih sil izrednega značaja. V toliko je podnaslov, ki primerja ta razvoj z dramo, vsekakor upravičen.

Večje razlike med Vebrovim gledanjem in klasično Tomaževo filozofijo je premostil že Veber sam. Ako ga pa analiziramo, kakor se nam predstavlja v svojih poznejših delih, najdemo v njem marsikaj paralelnega s tako razlago Sum, kakor ga omogoča današnje stanje abstraktne metafizike. Prav zadnji čas je izšla knjiga o. F.C. Coplestona, S.J., ki bo po vsej verjetnosti mnogo pripomogla k premostitvi dozdevnih prepade. Knjigo "AQUINAS" priporočam vsakomur, da jo prebere, predno se loti Theoriae de persona. Marsikatero presenetljivo ugotovitev dr. Zečeviča bo lažje razumel in spoznal globlje njeno daljnosežnost ter vrednoto. Kar je napisal dr. Zečevič, pa je vsekakor treba čitati s pogledom prav tako na moderno abstraktno psihologijo in na Vebra, kakor se nam kaže v svojih delih, kot na klasično filozofijo in njene implikacije.

Prvo poglavje se osredotočuje prav za prav na dva glavna problema, namreč na spoznanje kot tako in na etiko. Spoznavni in etični problem pa sta zopet prav za prav eno in isto, kajti etični problem je spoznavni problem višje kategorije. Tako vsaj je bilo Vebrovo gledanje; v "Osebnostni teoriji" pa o tem važnem spoznavnoteoretskem pogledu ničesar ne najdemo, kajti avtor smatra vrednote za zaključeno dane in sodbe za definitivne. Kdor pazno prečita Vebrovega Avguština in Etiko, bo pa lahko prišel do spoznanja, da se Veber v svojem razvoju ni ustavil in da so njegove sodbe zaradi tega izraz te njegove razvojne stopnje, ne pa kak poizkus, postaviti z njimi večno veljavno normo. Veber je predobro vedel, da take norme ne moremo dobiti, dokler vežemo naša razmišljanja na fizikalne primere in dokler mislimo mehanistično. To pojmovanje omenjenih sodb kot dokončnih trditvev je dalo prvemu poglavju nekoliko kritično noto, in to tembolj, ker se naslanja avtor psihološko na popolnoma drugo terminologijo kot Veber. Vse to dela čtivo knjige izredno zanimivo in pestro posebno za one čitatelje, ki so se sami bavili z Vebrovimi nauki in ki jih bodo morda nekatere trditve dr. Zečeviča v tej knjigi nekoliko presenetile. Trditvi, recimo "Ab actu vero ad contentum non datur ullus pons" bi Veber po vsej verjetnosti odgovoril, da je prav osebnost sama tisti most in da ta psihologizem, resda otrok Meinongove šole, sicer ne rešuje precizno problemov, jih pa brezdvomno pomakne v človeško sfero in omogoča njihovo evaluacijo. Kaj pa je končno "res" in dali je "res", kakor ga človek psihološko dojema; tudi res "dobro", to je zopet vsaj v eni smeri vprašanje obsega pojma, ki ga pripisujemo besedam. #psihologije

Analiza v drugem poglavju je sicer zgrajena na istih principih Vebrove tuje #, a ker je predmet bližji logiki nego psihologiji, to nasprotstvo ni tako vidno, čeprav še obstoja. Seveda je težko premostiti razlike med Vebrovim dejem, ki ne odgovarja niti klasičnemu dejstvovanju, niti se ne sklada z Meinongovim neposrednim dejem, marveč predstavlja nekako orodje k orodju za dejstvovanje, vendar pa stopa v avtorjevih izvajanjih na dan jasno skupna linija abstraktnega in transcendentalnega pojmovanja, ki je lastna i njegovemu klasičnemu kakor Vebrovemu pač revolucionarnemu dojemanju.

Posebno jasna in vsakomur, ki se resno zanima za temelje filozofije, so izvajanja De expositae doctrinae consequentiis, ki zasluži posebno obdelavo. Znala bi dati pobudo za posebno kritično in primerjalno delo, ako bi se kdo odločil zgrabiti za vse neštete nakazane probleme in vzel nase sicer velikansko, a gotovo zanimivo delo analize terminov, ki včasih ovirajo, kakor se mi zdi, sojenje tudi tam, kjer bi lahko bilo možno. Marsikaj bi bilo možno neprisilno razložiti z več skladnostjo nego je bilo doslej.

Razgovori
in razgledi
št. 5 str. 99

V tretjem poglavju naletimo zopet na prav zanimivo in mojstrsko podano analizo z veliko jasnostjo, ki jo srečam prvič v kritičnem delu emocionalne osebnosti. Po tolikih poizkusih psihosomatske utemeljitve vrednot, ki vedno znova izpodkopavajo, kar gradi čista psihologija, in ki so šli tako daleč, da odrekajo v svoji utilitaristični usmerjenosti transcendentalni psihologiji sploh vsako veljavo, je močna in pogumna zahteva po gledanju in sojenju vrednot kot nekaj večnega prav razveseljiva. Čeprav se avtor ne sklada z Vebrovim gledanjem, je zbral mnogo snovi, ki utegne v bodočnosti premostiti obstoječe razlike, ki so v mnogočem menda navidezne. Prav ta namig, ki ga najdemo v De valorisatione personalis je eden najvažnejših, ki jih knjiga prinaša.

V De polaritate valorum izraža avtor na moje presenečenje prav iste dvome, ki sem jih sam napisal svojčas v svojem diplomskem delu in ki jih je Veber upošteval pozneje v nekem svojem predavanju ter jih nikakor ni zavrnil, čeprav ni mogel najti utemeljitve v smislu kajstva.

Četrto in peto poglavje o jedru osebnosti v normativnem in konstrukcijskem pogledu je povzeto kritično v dveh odstavkih pod naslovoma Doctrina explicatur in Doctrina examinatur. Prinaša kratko in jasno ekspozicijo Vebrove spoznavne teorije. Razprava o iluziji in o prezentaciji je sicer podana pod vidikom, ki Vebrova teorija v njem a priori ne more najti mesta, v Kulturi in civilizaciji ter v Fragmentih metafizike pa najdemo vendar mnogokaj, kar se opira na spoznavanja prav v Vebrovem smislu. To ni neskladnost, marveč le znova pokaže na dejstvo, da je mogoče porabiti marsikatero Vebrovo temeljno ugotovitev tudi v klasičnem logično filozofskem sestavu.

Dinamične usmeritve osebnosti in bistvo osebnosti so vprašanja, ki sploh še boleajo na težkočah našega izrazoslovja. To se odraža prav tako v Vebrovi Etiki in njegovi Estetiki kakor v tozadevnih poglavjih dr. Zečevičeve knjige ter slično v knjigah drugih avtorjev, n.pr. v Nowell-Smithovi Etiki in B. Rusellovi Mistiki in logiki. Še dolgo nismo dosegli tiste jasnosti v spoznavno teoretičnih vprašanjih, ki se je zanj boril sv. Tomaž prav tako kot n.pr. Kant ali v novejšem času Sant'Alana, za katero pa se bori v manjši meri prav vsakdo, ki hoče razložiti težnje, ki merijo preko utilističnih ciljev, vsaj v toliki meri, da se ne bi vedno znova spotikali ob nujnih pomanjkljivostih prispevkov, brez katerih se ne moremo izraziti, ki pa dejansko vedno v veliki meri spači, jo prav to, kar smo nameravali povedati.

Šesto poglavje De personae origine et immortalitate se naslanja na novejša Vebrova dela. Ako se je Veber razvijal v isti smeri kakor do l. 1945, ni dvoma, da se bo skladal z marsičem, kar mu poglavje predstavlja kot nepopolno. Prepričan sem, da so nazorji, ki jih je podal n.pr. v Vprašanjih stvarnosti, bili le stopnja na lestvici, ki se je po njej dvigal v transcendenčne nazore. To priča že njegovo delo o Filozofiji in krščanstvu. Marsikaj bi bilo možno najti celo v njegovih zgodnjih delih, n.pr. v Knjigi o Bogu, posebno pa v Avguštinu.

Zadnje poglavje, ki govori o sociologiji, se spušča na polje, ki mu, odkrito rečeno, nisem kos. To kritiko mora podati sociolog. Verjetno je, da bo našel prav tako nešteto nakazanih problemov na tem polju, kakor sem jih našel jaz v filozofiji, tako da sem se le težko ločil od dr. Zečevičeve knjige.

Zeleti bi bilo, da bi bil posebno obdelan zaključek analitično in opremljen s primernimi razlagami. Problematika v njem je v glavnem formalnega, ne substancialnega značaja. Te vsekakor govori za Vebrovo delo, če že ne za njegova poedina dela. Resnično predstavlja resume neke vrste drame, ki se dejansko odigrava v vsakem resničnem razvoji in ki so v njem dvomi ter celo zmote vzmeti, ki dvigajo spoznanje k resnici.

J.D.M. Mantuani

"Samo teocentrično pojmovanje zgodovine je omogočilo, da smo se priborili do vseobsegajočega razgleda, ki resnično vse priredi - v prostoru se nahajajočo snov, duha, ki sicer je v času, ki pa kljub temu sega preko časa v večnost, poedino in občestvo, neustvarjeno božanstvo in ustvarjeno stvarstvo. Samo ono nudi pogled na svet, v katerem postaneta razumljiva tudi Kristus in krščanstvo v razvoju zgodovine".

(E. Schöckemüller, Christentum...str.34)

DEBATA

Razgovori
in razgledi
št. 5 str. 100

"Nekateri članki so zelo težki, tako n.pr. Uvod v celostno logiko lika. V Tvojem članku o veri se mi zdi, da sta izraza panteizem in panenteizem na enem ali dveh mestih zamenjana, tiskovna napaka, ki pa - po mojem - sprevržeta smisel; v Manruanijevem članku sem našel misel, da je prehod iz fevdalnega reda v meščansko kapitalističnega ustvaril novo etiko - novo mišljenje - ali torej res gospodarske in socialne prilike povzročajo duhovne preobrate ali obratno; gotovo zanimiv problem, v koliko drži komunistična oz. materialistična teza. Jaspersovo mnenje, da bi politične stranke morale biti brez svetovnonazorske diferenciacije, ker urejajo pač svetne, gospodarske, socialne, politične probleme, je teoretično zanimivo, praktično pa nemogoče. Dokler n.pr. komunizem, pa tudi katolicizem, zahtevata zase celega človeka, morajo tudi politične stranke biti svetovno nazorno orientirane. Pomanjkanje demokršćanske stranke v Argentini močno čutimo."

Pavle Verbic, Argentina

O D G O V O R

TEZKI ČLANKI. Včasih posledica slabosti pisca, včasih pogojena po snovi. Vodilo pri izdajanju Rir niso do kraja izdelani članki, marveč bolj osnutki, ki naj dajo pobudo bralcem za lastno razmišljanje in delo.

PANTEIZEM IN PANENTEIZEM. Hvala za opozorilo. V št. 2, str. 12 sta dve tiskovni napaki. Prvi besedi 4. in 7. odstavek se morata glásiti pravilno PANENTEIZEM in ne panteizem. Kdor še ni popravil napake, naj jo sedaj.

POLITIČNE STRANKE IN SVETOVNI NAZOR. Politične stranke brez svetovnonazorne opredelitve niso samo teoretično možne, ampak tudi stvarnost. V Angliji so poedini katoličani ne samo člani, marveč celo poslanci obeh ali morda celo vseh treh strank, enako v Kanadi in ZDA. Katoliške strokovne organizacije v Quebecu v Kanadi sprejemajo tudi nekatoličane za člane. Svetovnonarorna ločitev na svetnem področju je predvsem kontinentalno evropski proizvod, posledica vpliva francoskih enciklopedistov, ki so uvedli v prevladujoče javno življenje obenem z demokracijo tudi ateizem (brez krivde niso bili seveda tudi tisti, ki so enačili katoliško vero s srednjeveškim družbenim redom in predpravicami plemstva). V Angliji so sprejeli demokracijo, ko je bila vera še tvorna sila v javnem življenju. Francoski vpliv je kvarno vplival tudi na ostalo Evropo in izvenevropske dežele, kjer so Evropejci izvajali oblast. Zgodovinski razvoj je dovolj očitno pokazal, da se je to zgodilo ne le na škodo Cerkve, marveč tudi na škodo države. **KOMUNIZEM** more biti pravno v kaki državi politična stranka. Po svoji ideologiji in po svoji praksi pa predstavlja najhujši totalitarizem, ki zanika vsako drugo obliko družbe kot komunistično. Kdor se bori proti komunizmu kot politični stranki, je borbo že vnaprej izgubil. **KATOLIŠKA VERA** zahteva sicer zase celega človeka, toda lasti si vodstvo v svetnih zadevah le pod vidikom nravnosti. Glede svetnih zadev pušča ljudem popolna svoboda, dokler je zadoščeno zahtevam nravnosti. Prim: Leon XIII, "Cerkev ne odklanja nobene izmed raznih oblik vladanja, samo da so sposobne same po sebi dosežati dobrobit državljanov" (Libertas 44; 1888); Pij XI: "Vse, kar je Leon XIII. učil o vladavinah, se da sorazmerno uporabiti tudi na korporacije, namreč da je ljudem svobodno izbrati tisto obliko, ki jim bolj ugaaja, če je le poskrbljeno za pravičnost in potrebe obče blaginje" (Qua. a. 86). Zlasti na družbenem področju bo katoličan lahko sodeloval z vsakim, ki priznava nraavno nraavno pravo. Če bi katoličanom ne bilo dovoljeno imeti različnih pogledov na družbena vprašanja in življenje v državi, potem bi smela biti dovoljena samo ena politična stranka, kar pa nihče ne zahteva. Če je krščanstvo živo v kristjanih, prekvasi vse svetne ustanove, čeprav bi bile različne, s krščansko nraavnostjo, ki pa gradi na nraavi in more sodelovati na svetnem področju plodno tudi z nekristjani, če sestavljenost konkretne družbe to zahteva.

Rudolf Čuješ

GOSPODARSKE IN SOCIALNE SPREMEMBE kot take ne ustvarjajo po sebi nove etike. Brž pa ko nastanejo nova vrednotenja, se pojavijo na eni strani spremembe na sociološki ravni prav tako kot na duhovno-spoznavnem polju, to je ustvarja se nova etika kakršnega že koli kova. Zdi se mi, da bi sociološke spremembe brez take nove etike sploh ne bile mogoče. Seveda pa nikjer ni rečeno, da mora sprememba pomeniti tudi istočasno napredek. Ena temeljnih napak historičnega materializma je ta, da predstavlja spremembe kratkomalo za napredek, napaka, ki jo pa prav tako srečujemo v kapitalistično utilitarističnem svetovnem nazoru. Mantuani.

Zaradi pomanjkanja prostora je moralo izostati nekaj gradiva, med drugim tudi poglavje Pisci in dela (Dempf, Fischl in Gabriel).